

KOM OP! VOOR DIEREN, NATUUR EN MILIEU

EEN BETERE WERELD BEGINT HEEL DICHTBIJ!

**VERKIEZINGSPROGRAMMA
PARTIJ VOOR DE DIEREN
GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2010**

**PARTIJ voor
DE DIEREN**

KOM OP! VOOR DIEREN, NATUUR EN MILIEU

Een betere wereld begint heel dichtbij!

**Verkiezingsprogramma
Partij voor de Dieren
Gemeenteraadsverkiezingen 2010**

Amsterdam, december 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	6
Partij voor de Dieren in de gemeente	6
1. Diervriendelijke en duurzame gemeente	8
Wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu	8
Streng toezicht op en handhaving bij dierenmishandeling, illegale kap en milieuvervuiling	9
2. Natuurlijk leefmilieu	11
Ruimte voor groen	11
Bescherming ecologische systemen	12
100% duurzaam inkoopbeleid door gemeente	12
3. Bestemmingsplannen	15
Duurzame agrarische bedrijvigheid en een eind aan de bio-industrie	15
Geen nieuwe vestigingen van proefdiercentra en geen verarming van bestaande proefdierenhuisvesting	16
Bouwen op eigen erf: een verantwoorde economische impuls!	18
4. Dieren in nood	19
Een dier is geen gevonden voorwerp	19
Goede opvang van dieren: een verantwoordelijkheid van de gemeente	19
Betaalbare diergezondheidszorg voor minima	20
Nood bij calamiteiten	21
5. Doden en mishandelen van in het wild levende dieren	23
Agressie tegen dieren die overlast kunnen geven	23
Mishandelen en doden van in het wild levende dieren	25
Plezierjacht	25
Onderwaterjacht	26
6. Dieren en vernaak	28
Leed in circussen en dierentuinen	28
Kinderboerderijen en maneges: oog voor verborgen dierenleed	28
Wrange tentoonstellingen en kunst	29
7. Gezelschapsdieren	30
De industrie achter het gezelschapsdier	30
Honden, katten, knaagdieren, konijnen, vogels en vissen: miljoenen in de knel	31
8. Economie en werkgelegenheid	34
9. Mobiliteit	36
10. Sociaal en duurzaam leven met individuele vrijheden en verantwoordelijkheden	38
Conclusie	41

Samenvatting

De waarden die er echt toe doen zijn schone lucht, schone grond, schoon water, duurzaam geproduceerd voedsel en een respectvolle omgang van de mens met omringende levensvormen. Deze belangen zijn bovendien gemeengoed voor alle bevolkingsgroepen. De gemeente behoort de moed te hebben om die waarden te verdedigen en de burgers in te lichten en te mobiliseren. Ze heeft de instrumenten in handen om de noodzakelijke omslag in denken en handelen te bespoedigen. Niet door betutteling, maar met een duidelijke visie op de korte en, belangrijker nog, de lange termijn en met duidelijke keuzes gebaseerd op de principes mededogen, duurzaamheid, persoonlijke vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid. Deze principes dienen als uitgangspunt voor de Partij voor de Dieren. Ons programma biedt concrete uitwerkingen die met steun van de kiezer tot een duurzame en gezonde samenleving leiden.

De Partij voor de Dieren wil een wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu, die een samenhangend beleid formuleert en proactief de waarden behartigt van een respectvolle omgang van mensen met andere mensen en dieren, en een schoon milieu. Voor gezelschapsdieren formuleert de wethouder beleid met als hoofdpunten: het welzijn van de dieren, de relatie met natuurbehoud, de voorlichting over het houden van dieren en de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar. De gemeente wendt haar invloed op de invulling van scholing en onderwijs aan, opdat ethiek, gezondheid, EHBO, voeding, natuur, dierenwelzijn, milieu en sociale vaardigheden essentiële onderdelen worden van natuuronderwijs, biologie- en maatschappijleerlessen. De gemeente stimuleert voorlichting over de oorsprong van voedsel en het productieproces, met name bij de jeugd en door bezoeken aan landbouwbedrijven.

De handhaving van dierenwelzijn- natuurbescherming- en milieunormen laat sterk te wensen over. Daarom moet er een Dierenpolitie-eenheid en een Natuurpolitie-eenheid in de gemeente komen. De gemeente draagt er zorg voor dat deze eenheden een gelijkwaardige positie krijgen met duidelijk omschreven budget, taken en bevoegdheden binnen het politionele apparaat. Toezicht dient effectief te zijn en de strafmaat dient te passen bij het delict. De gemeente zorgt er daarom voor dat de kosten die de gemeenschap betaalt om een mishandeld dier te verzorgen, de schade aan de natuur te herstellen of het vervuilde milieu te zuiveren, in rekening gebracht worden bij de overtreder.

De jacht en het hengelen dient de gemeente op haar gronden en in haar wateren te verbieden, omdat dit onacceptabele vormen betreft van dierenmishandeling, milieuvervuiling en aantasting van de openbare zedelijkheid. De gemeente gaat intolerant bij geringe overlast en gemakzuchtig doden van dieren tegen door voorlichting en toepassing van alternatieve diervriendelijke wering- en preventiemethoden tegen overlast. De gemeente past maatwerk toe en stimuleert al of niet in samenwerking met andere overheden innovatie van niet-dodelijke, diervriendelijke middelen ter wering of verjaging van overlast- of schadeveroorzakende dieren op eigen of omliggende gronden. Overlast mag nooit bestreden worden door hobbyisten (zoals jagers of valkeniers) met een eigenbelang bij het doden of door als dieronvriendelijk bekend staande bedrijven of organisaties.

De Partij voor de Dieren vindt een nieuwe ruimtelijke ordening nodig, waarbij een gemeentelijke ecologische infrastructuur wordt gevormd en leefgebieden van dier en

plant in de bestemmingsplannen worden opgenomen. Hierbij hoort de gemeente waar mogelijk rekening te houden met de bovenlokale ecologische infrastructuur en migratiegebieden. Ze anticipeert op natuur- en diervriendelijke wijze op effecten op dier en plant bij wijzigingen in de ruimtelijke ordening. Het beheer van gemeentelijk groen, oevers en akkerranden wordt afgestemd op natuurontwikkeling en op de bescherming van de dieren en hun leefgebieden, ook met oog voor de betekenis van de ongewervelden voor het ecosysteem.

De bestemmingsplannen dienen duurzame agrarische bedrijvigheid te stimuleren en een einde te maken aan de bio-industrie, omdat de bio-industrie fnuikend is voor het dierenwelzijn, het milieu en de volksgezondheid. De gemeente geeft geen mogelijkheid of vergunning voor vee- of paardenmarkten en ontmoedigt diertransporten in haar gebied ten behoeve hiervan. De gemeente stimuleert de afzet van lokale biologische producten (ook in eigen verbruik) en bevordert vestigingsmogelijkheden voor biologische agrarische bedrijvigheid in landbouwontwikkelingsgebieden en om te vormen agrarische percelen.

De gemeentelijke organisatie behoort in 2020 klimaatneutraal te zijn en de gehele gemeente uiterlijk in 2030. De gemeente dient zich in te zetten om alle gebouwen in de gehele gemeente in 2015 warmtegeïsoleerd te krijgen. Gemeenten stimuleren onder meer met subsidies het gebruik van duurzame energie (zonne-energie, warmte-koude energieopslag in de grond, kleinschalige, buurtvriendelijke vormen van windenergie) en het gebruik van restwarmte (warmtenetwerken) in zowel eigen als particuliere projecten. Bedrijfsterreinen worden regionaal samengevoegd, gerenoveerd en ecologisch verantwoord gemaakt. Er komen geen nieuwe terreinen alvorens de oude worden opgeschoond en teruggegeven aan de natuur. De gemeente bevordert voor een ieder een plezierige leefomgeving door herallocatie van ruimte, ombouw van leegstaande kantoorruimte en ecologisch verantwoord gebouwde en energiezuinige woningen en bedrijfsgebouwen, die aangepast zijn aan het karakter van het landschap of de regionale architectuur.

De Partij voor de Dieren vindt dat dieren als levende wezens met bewustzijn en gevoel met respect en zorgvuldigheid behandeld moeten worden en heeft daarom bezwaren tegen het gebruik van dieren ten koste van hun vrijheid en welzijn ter vermaak van de mens. De gemeente dient circussen met dieren, kerststallen met levende dieren, etalages met levende dieren, kunstprojecten met levende dieren, tentoonstellingen met levende dieren, volksvermaak of feestelijke gelegenheden met dieren en diersporten of vergelijkbaar gebruik ten koste van levende dieren terug te dringen. Aan nieuwe dierentuinen wordt geen vestigingvergunning verleend. Bestaande dierentuinen worden actief gemotiveerd zich om te vormen tot gespecialiseerde opvang- en educatiecentra, waar de dieren zo natuurlijk mogelijk gehuisvest worden en zo veel mogelijk voorbereid en teruggebracht worden naar de natuur.

Ook vuurwerk kan niet langer: het levert een onverantwoorde milieubelasting, het is gevaarlijk voor mens en dier, het vergroot het brandgevaar en bezorgt vele dieren intense angst. Bovendien ervaren vele mensen het afsteken van vuurwerk als bedreigend. De gemeente dient dan ook het afsteken van vuurwerk te verbieden, ook tijdens de jaarwisseling.

De gemeente heeft een zorgplicht en rekent acute hulp aan en vervoer, opvang en behandeling van zieke, gewonde, gedumpte en gevonden dieren en van in nood verkerende in het wild levende dieren tot haar structurele taak. De opvang, het vervoer en additionele zorg kan door ervaren, deskundige, kwalitatief hoogwaardige en professioneel georganiseerde derden gebeuren, die het waarborgen van het dierenwelzijn als hoofdtaak erkennen. De gemeente neemt de kosten hiervan op in haar begroting. De Partij voor de Dieren vindt ook dat de gemeente een speciale taak heeft in de opvang van proefdieren die niet langer in experimenten worden gebruikt.

Mocht er een ramp of calamiteit plaats vinden, dan horen er rampenplannen en rampenbeheersingsplannen te zijn die aangeven hoe dieren gered kunnen worden. De Partij voor de Dieren vindt daarom dat de gemeente de opvang van gehouden en in het wild levende dieren in haar rampenplan en rampenbeheersingsplannen regelt en dat ze het dierenleed in noodsituaties zo veel mogelijk beperkt.

Gezelschapsdieren zijn belangrijke huisgenoten en worden als lid van het gezin gewaardeerd. Het is niet meer dan humaan dat de gemeente burgers zo veel mogelijk faciliteert om hun huisdier mee te nemen en te behouden wanneer zij in een instelling worden opgenomen. De gemeente behoort ook voor betaalbare dierengezondheidszorg voor minima te zorgen.

Hondenbelasting is niet meer van deze tijd en de Partij voor de Dieren vindt dat de hondenbelasting afgeschaft dient te worden. De gemeente dient loslopende honden toe te staan. Verplicht aanlijnen geldt alleen (a) als de hondenbezitter geen controle over zijn hond heeft, (b) bij bijtincidenten, (c) in alle openbare gebouwen en (d) in gebieden waar het verkeer een gevaar kan vormen voor loslopende honden of waar loslopende honden een gevaar kunnen vormen voor andere dieren. Als een hond een mens of dier heeft gebeten, vaardigt de gemeente een onmiddellijk muilkorf- en aanlijngebod uit en zet zo snel mogelijk vervolgstappen om met behoud van veiligheid het welzijn van de hond zoveel mogelijk te behouden. Het is daarbij belangrijk dat de gemeente voorlichting over hondengedrag op scholen bevordert om honden beter te kunnen inschatten en bijtincidenten te voorkomen.

In de gemeenten zijn problemen minder complex dan op wereldschaal. Daardoor zijn ze ook gemakkelijker op te lossen. Als dat gebeurt, vormt dit een positieve kracht en een uitstraling naar landelijk en mondiaal nivo. Zaken zullen dan ten goede keren. De Partij voor de Dieren wil de wereld verbeteren. Om te beginnen in uw gemeente.

Inleiding

De wereld wordt geteisterd door vele crises: op het gebied van omgang met elkaar, financiën, voedsel, biodiversiteit, zoetwater, dierziekten, klimaat, energie en grondstoffen. We staan op een kruispunt van wegen: gaan we door op de oude weg, ten koste van het welzijn van mens en dier en onze leefomgeving? Of kiezen we voor een duurzame toekomst? Dit programma laat zien dat dit laatste mogelijk is.

De Partij voor de Dieren wil een stem geven aan de stemlozen die keer op keer niet aan de beurt komen, omdat er andere, 'mensen' problemen voorgaan. Bovendien is een goede partij voor de dieren automatisch een goede partij voor mensen, zoals uit dit programma zal blijken.

Overheden, niet alleen landelijk maar zeker ook op lokaal niveau, hebben de instrumenten in handen om de noodzakelijke omslag in denken en handelen te bespoedigen. Niet door betutteling, maar met een duidelijke visie op de korte en, belangrijker nog, de lange termijn en met duidelijke keuzes gebaseerd op de principes mededogen, duurzaamheid, persoonlijke vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid. Deze principes dienen als uitgangspunt voor de Partij voor de Dieren.

Partij voor de Dieren in de gemeente

Gemeenten hebben directe en bepalende invloed op het dierenwelzijn, de natuur en het leefmilieu, maar serveren deze veelal als bijgerechten. Want hoe kan het zijn dat gemeenten nog steeds toestaan dat stallen gevestigd worden waarin vele duizenden varkens of kippen opeen gepropt in kleine ruimtes hun leven moeten slijten zonder enige mogelijkheid om normaal een varken of een kip te zijn. Hoe kan het zijn dat er nog zoveel en zo vaak in het wild levende en gezelschapsdieren in de gemeente mishandeld, gedumpt of slecht verzorgd worden zonder dat de gemeente hier een stokje voor steekt? Waarom doen gemeenten niks als bijenvolken met hoge snelheid uitsterven, wat grote en onomkeerbare gevolgen kan hebben voor de voedselproductie en de biodiversiteit, terwijl een variëteit van bloemen en een stop op gebruik van gif veilig bijenvoedsel verschaft?

De onwil of het gebrek aan interesse geldt echter niet alleen de zorg voor dieren, maar ook voor het leefmilieu en het leven als geheel. Hoe kan het bijvoorbeeld zijn dat er nog steeds provincies en gemeenten zijn die expansie van de bio-industrie promoten als de veehouderij 40% meer broeikasgassen uitstoot dan alle auto's, vliegtuigen, treinen, schepen, motoren en trucks samen? Hoe kan dat als bovendien 40 % van de gevaarlijke resistent geworden MRSA bacterie (ziekenhuisbacterie) inmiddels gerelateerd kan worden aan de veehouderij? Om van Q-koorts nog maar te zwijgen. Het gemeentelijk bestuur lijkt dan synoniem aan korte-termijn denken, onwil en / of onkunde. Dat moet echt anders, want het gaat om het kostbaarste wat we hebben. Een respectvolle omgang van de mens met het omringende leven, waaronder de dieren, schone lucht, schone grond en schoon water zijn grondslagen voor duurzaam leven.

De gemeente behoort er te zijn voor haar inwoners en niet andersom. De Partij voor de Dieren vindt dat dat geldt voor alle bewoners. De bijzondere verantwoordelijkheid van de gemeente vereist een proactieve, alerte houding en uitgekiend, deskundig beleid en toezicht om zorgvuldige omgang te realiseren. Zorgvuldige omgang met dieren en de natuur betekent bovendien veel meer dan de invloed op dieren en natuur. Deze voedt

namelijk een grondhouding tegen agressie en geweld. Het was Gandhi die zei dat de beschaving van een natie is af te meten aan de manier waarop met dieren wordt omgegaan.

Daarmee is onze inzet veel meer omvattend dan op het eerste oog lijkt. Interesse in het leven van anderen is een randvoorwaarde voor begrip, respect en een gevoel van veiligheid. De Partij voor de Dieren bevordert een maatschappij zonder geweld. Het gezamenlijke belang van schone lucht, schone grond, schoon water, duurzaam geproduceerd voedsel en een respectvolle omgang van de mens met omringende levensvormen bindt alle bevolkingsgroepen.

De gemeente behoort daarbij de moed te hebben om die waarden te verdedigen en de burgers in te lichten en te mobiliseren om respectvolle omgang van de mens met anderen en omringende levensvormen, schone lucht, grond en water te bevorderen. Bovendien dient de gemeente ook een regionale visie over de genoemde punten te ontwikkelen, zodat ze ook proactief kan zijn in het komen tot regionale oplossingen met naburige gemeenten, waterschappen en de provincie. Ons programma biedt de gedachtenbepaling en concrete uitwerkingen die met steun van de kiezer het beste gemeengoed kunnen worden in een gezonde samenleving.

Een sleutelrol speelt hierbij een nieuwe wethouder: de wethouder voor dierenwelzijn, natuur en milieu. De belangen zijn te groot om versnipperd te raken, te overstijgend om ondergeschoven te worden en te complex om naïef afgedaan te worden. Elk initiatief, elk plan of elke opdracht van de gemeente heeft gevolgen voor het leefmilieu en/ of dierenwelzijn. De wethouder voor dierenwelzijn, natuur en milieu heeft de taak om die gevolgen tijdig te voorzien, het beleid en de activiteiten van de gemeente duurzaam, dier- en natuurvriendelijk te krijgen en daarvoor niet alleen steun binnen de gemeente, maar ook bij andere overheden te krijgen. Daar is deskundigheid, gedrevenheid en krachtige sturing voor nodig. Wij vinden dat de gemeente veel meer dan voorheen de initiatieven en kennis van de lokale bedrijven, verenigingen en particulieren moet honoreren, moet bundelen en ten dienste moet brengen van het beleid, de saamhorigheid en de natuur. Het is niet de gemeente tegen, maar voor en met de levende gemeenschap.

Voorlichting is daarbij misschien wel het belangrijkste instrument. Het bevorderen van kennis en communicatie is cruciaal om discussie, nieuwe bewustwording en duurzame vernieuwingen te realiseren die goed zijn voor alle inwoners en het leefmilieu. Wat kun je als burger zelf doen om samen met dieren te leven zonder onderling overlast te veroorzaken, welk lokaal geproduceerd voedsel is het beste voor het milieu, wat zijn de mogelijkheden om als wijkgemeenschap het leefmilieu te verbeteren, wat moet je weten als je een huisdier aanschaft, waarom is hengelen schadelijk voor dier en milieu, waar kun je dierenmishandeling melden, wie is in de gemeente vertegenwoordiger van de belangen van dieren en de natuur? Voorlichting, discussie en bewustwording zijn zowel binnen het gemeentelijk apparaat en de politiek, als in de gemeenschap van doorslaggevend belang.

De navolgende hoofdstukken geven uitwerkingen van het gedachtegoed van de Partij voor de Dieren in de gemeente. De uitwerkingen zijn geenszins uitputtend, maar illustratief voor onze integrale benadering bij zorgvuldige omgang met mens, dier, natuur en milieu. Deze is al zichtbaar in de omgang met een enkel dier, een boom of sloot.....

1. Diervriendelijke en duurzame gemeente

Wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu

De gemeente heeft belangrijke instrumenten (voorlichting, regelgeving, toezicht en handhaving) in handen om in te zetten op waarden die er echt toe doen: een respectvolle omgang van mensen met andere mensen en dieren, schone lucht, schone grond, schoon drinkwater en duurzaam geproduceerd voedsel. Het kan niet zo zijn dat dergelijke belangen versnipperd ondergeschoven worden bij diverse wethouders met andere portefeuilles, die de behartiging 'erbij' doen. Veel is afhankelijk van de motivatie, kennis en ervaring van de ambtenaren: ze zouden zich gestimuleerd weten met een echte portefeuillehouder.

De Partij voor de Dieren wil een wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu. Een gemeente kent immers nog veel meer andere inwoners dan mensen zoals gezelschapsdieren, boerderijdieren, proefdieren, in het wild levende dieren en planten. Allen maken gebruik van dezelfde ruimte en lucht. Zorgvuldig omgaan met het omringende leven en het leefmilieu is complex, zeker als menselijke belangen, zoals de economie, ruimte voor huisvesting en behoefte aan delfstoffen of energie steeds op de voorgrond dringen of gebracht worden. De gemeente maakt goed waar de markt faalt op het gebied van dieren, natuur en milieu. Van bloeiende bijenakkers en -plantsoenen tot adequate opvang van zwerfdieren. Daarom is een krachtige, gemotiveerde bestuurder met ervaring en affiniteit binnen het gemeentelijk bestel nodig, die de waarden van een respectvolle omgang van mensen met andere mensen en dieren en een schoon milieu behartigt en opkomt voor de stemlozen.

Een wethouder voor Dierenwelzijn, natuur en milieu heeft een eenduidige en gedefinieerde verantwoordelijkheid en de opdracht beleid te maken, dat als een concreet werkplan dient en waar de wethouder ook op aangesproken kan worden. De wethouder is het gezicht en eenduidige aanspreekpunt van de gemeente voor de onderwerpen dierenwelzijn, natuur en milieu en dient deze belangen te verdedigen en te integreren in alle beleid, de begrotingen en de voornemens van de gemeente. Het gaat dan niet alleen om de dieren, de natuur of het milieu, maar om de grondhouding van een zorgvuldige omgang met leven en de toepassing ervan ook in ander beleid, zoals het integratie-, jeugd-, onderwijs- en veiligheidsbeleid.

Het beleidsplan dat de wethouder zal opstellen omvat alle onderwerpen en instrumenten zoals die hierna genoemd worden en de afstemming met de andere plannen die de gemeente heeft. Het omvat ook de afstemming met de omringende gemeenten in de regio, het waterschap en met de provincie. Daar waar nodig kiest de gemeente expliciet voor een voortrekkersrol. Te beginnen met een vleesloze dag (dus ook vissenvlees betreffend) in de week, zoals bijvoorbeeld in Gent uitgevoerd en ook wereldwijd bepleit wordt (*the Meat Free Monday*). Daarnaast zal de gemeente ook bevorderen dat er op de overige dagen voldoende alternatieven voor vlees in de kantines van de eigen organisatie aanwezig zullen zijn en dat er vegetarisch en biologisch eten bij zorginstellingen en op scholen aangeboden wordt.

Voorlichting speelt een centrale rol en zal dan ook gestalte moeten krijgen in een gemeentelijk voorlichtingsloket waar alle informatie over lokale dieren, natuur en milieu ter ondersteuning van de zorgvuldige omgang gebundeld kan worden. Bovendien zal een

diervriendelijke, groene gemeentelijke website moeten worden ingesteld met daarin zaken als verantwoordelijken, subsidiemogelijkheden, milieu- en dierenwelzijnsinstanties, tips, aandachtspunten van de gemeente, suggesties van burgers enz.

Maatregelen

- 1.1 De gemeenteraad stelt een wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu aan.
- 1.2 De wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu formuleert een samenhangend dierenwelzijn- natuur- en milieubeleid, waarbij voorlichting met instrumenten als een voorlichtingsloket en een diervriendelijke, groene gemeentelijke website een centrale rol speelt.
- 1.3 De Algemene Plaatselijke Verordening (APV) dient het instrument te zijn om dier-, natuur- en milieuvriendelijk beleid te bekrachtigen.
- 1.4 De gemeente stelt een officiële vleesloze dag binnen de gemeente vast, stimuleert supermarkten en horecaondernemingen om hun aanbod hierop aan te passen en past de vleesloze dag zelf toe in de kantines van de eigen organisatie. De gemeente bevordert ook dat hier op de overige dagen voldoende alternatieven voor vlees aanwezig zullen zijn en dat er vegetarisch en biologisch eten bij zorginstellingen en op scholen aangeboden wordt.

Streng toezicht op en handhaving bij dierenmishandeling, illegale kap en milieuvervuiling

Het is onacceptabel dat meldingen over dierenmishandeling, gebrekkige verzorging van dieren of illegale kap van bomen of verstoring van rust- of nestelplaatsen door de politie in veel gevallen niet behandeld worden en aangiftes, als ze al opgenomen worden, slechts pro forma afgewerkt worden. Laat staan dat er actieve opsporing plaatsvindt. Wie neemt bijvoorbeeld de moeite om het welzijn van dieren op transport, in het park, langs de sloot of in winkels te controleren of middelen in te zetten om personen die dieren dumpen of mishandelen op te sporen? Met name in de bebouwde kom kan dierenmishandeling en de illegale afbraak van natuur veel voor komen, simpelweg omdat het toezicht onvoldoende is.

Er wordt al snel gemakshalve verwezen naar bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's). Voor het milieutoezicht zijn er in verschillende gemeenten BOA's aan het werk, maar van de 25.000 BOA's in Nederland zijn er slechts 27 (van de Landelijke Inspectie Dienst Dierenbescherming en de Hondenbescherming) belast met toezicht op het dierenwelzijn. De kans is verwaarloosbaar dat zo'n BOA de bebouwde kom aandoet. Datzelfde geldt voor het toezicht op natuur, want die BOA's zijn veelal met een natuurgebied verbonden. De BOA's die bij jagers of hengeloperen in dienst zijn, hebben een dubbele agenda vanwege een overduidelijk belang om niet tegen de broodheren op te treden. Politie en andere opsporingsdiensten zien helemaal geen belangrijke gemeentelijke handhavingstaak in dierenwelzijn en natuur en hebben geen deskundigheid voor die gebieden in huis. Dat moet anders. De gemeente dient zorg te dragen voor zowel een gespecialiseerde Dierenpolitie-eenheid die voldoende en gemotiveerd toezicht kan houden op het dierenwelzijn, als voor een Natuurpolitie-eenheid met een specialisatie in het toezicht op de natuur en het milieu. De politie moet deze taken ook als speerpunten erkennen en voldoende middelen hiervoor beschikbaar stellen. Ook de werkgelegenheid kan ermee worden gediend als functionarissen met beperkte opsporingsbevoegdheid als extra oren en ogen van de politie worden opgeleid en getraind om dit toezicht te dienen. Wat is eigenlijk het motief in zoveel gemeenten

geweest om toezicht op fout parkeren op te voeren met parkeerwachters? De Partij voor de Dieren vindt het veel meer gerechtvaardigd om dergelijk lokaal toezicht op dierenwelzijn, natuur en milieu te organiseren! Verder dient het melden van misstanden op het gebied van dierenwelzijn, natuur en milieu laagdrempelig en anoniem via een centraal meldpunt in de gemeente mogelijk te zijn, ook buiten kantooruren.

Maar toezicht dient ook effectief te zijn en de strafmaat dient te passen bij het delict. Hoe kan het zijn dat iemand die zijn katten probeert te wurgen en uiteindelijk met een schop doodslaat tot zoiets als 30 uur werkstraf wordt veroordeeld? De gemeente kan in ieder geval ervoor zorgen dat de kosten die de gemeenschap betaalt om een mishandeld dier te verzorgen, de schade aan de natuur te herstellen of het vervuilde milieu te zuiveren, in rekening gebracht worden bij de overtreder.

Onderdeel van vernieuwd politiebeleid is de zorg voor de honden en paarden die de politiedienst als handhavingsmiddelen inzet. De politie dient het welzijn van die dieren te optimaliseren gelet op de hoge eisen die aan de dieren in de handhaving worden gesteld. Dat betekent dat de huisvesting en verzorging aan hoge eisen dient te voldoen. Bovendien dienen de dieren geen stank voor dank te krijgen en niet naar de slacht gebracht of afgemaakt te worden, maar te kunnen genieten van een goed verzorgde oude dag. De gemeente dient haar invloed hiertoe aan te wenden bij het ministerie van Binnenlandse zaken. De gemeente gaat wel direct over de inzet van paarden en honden bij de handhaving van de openbare orde en dient er dan ook zorg voor te dragen dat de dieren zoveel mogelijk beschermd worden tegen gewelddadige acties.

Maatregelen

- 1.5 Een Dierenpolitie-eenheid en een Natuurpolitie-eenheid komen in de gemeente. De gemeente draagt er zorg voor dat deze eenheden een gelijkwaardige positie met duidelijk omschreven budget, taken en bevoegdheden binnen het politionele apparaat krijgen.
- 1.6 Toezicht, handhaving en vervolging bij dierenwelzijn-, natuur- en milieuzaken staan standaard op de agenda in het driehoeksoverleg tussen burgemeester, Openbaar Ministerie en politie.
- 1.7 De gemeente ziet toe op een actief vervolgingsbeleid op de terreinen van dierenwelzijn, natuur en milieu, opdat voorkomen wordt dat aangiftes systematisch worden geseponeerd.
- 1.8 Er komt een lokaal, laagdrempelig meldpunt voor het (anoniem) melden van misstanden op gebied van dierenwelzijn en bescherming van natuur en milieu.
- 1.9 Er komt een efficiënt digitaal registratiesysteem voor dieren dat 24 uur per dag toegankelijk is voor ambtenaren met een opsporingsbevoegdheid.
- 1.10 De gemeente communiceert het meldpunt en de prioriteit van handhaving op het gebied van dierenwelzijn en de bescherming van de natuur en het milieu helder en toegankelijk in de diverse haar tot de beschikking staande media.
- 1.11 De gemeente regelt en betaalt deskundige veterinaire zorg, opvang en goede herplaatsing voor de mishandelde dieren, compensatie voor de schade aan de natuur of de zuivering van het vervuilde milieu en brengt de kosten in rekening bij de overtreder.
- 1.12 De gemeente bevordert bij het ministerie van Binnenlandse zaken dat politiehonden en –paarden optimaal gehuisvest en verzorgd worden en een goed verzorgde oude dag krijgen. De gemeente garandeert dat dieren, die ten behoeve van ordehandhaving worden ingezet, zoveel mogelijk worden beschermd.

2. Natuurlijk leefmilieu

De gemeente heeft met (het bepalen van) het bestemmingsplan en het maken van de APV een belangrijke invloed op de lokale leefomgeving van mens en dier. Dit biedt goede kansen om de ruimtelijke inrichting van bijvoorbeeld de waterberging, het lucht-, grond- en watermilieu en de groene inrichting (bomen, water, voorzieningen voor dieren, groenvoorzieningen en het beheer daarvan) om te smeden naar een beter leefmilieu voor mens, dier en plant. Natuurwaarden wegen het zwaarst in gebieden die vallen onder de Ecologische Hoofd Structuur en/of Natura 2000. De gemeente streeft in overleg met andere overheden naar beschermend beleid tegen vervuiling uit nabijgelegen gebieden waar dat binnen bestemmingsplannen niet mogelijk is. Natuureducatie waarbij kinderen daadwerkelijk op respectvolle wijze in contact komen met de natuur, moet krachtig worden gestimuleerd en ondersteund. Voorbeelden zijn schooltuinen, buitenprogramma's gericht op natuurbeleving, en stages of opdrachten in relatie tot natuur.

Ruimte voor groen

Het leefmilieu in de gemeente is er niet alleen voor mensen. Juist vele elementen die van toegevoegde waarde zijn voor het leefmilieu van mensen, zijn dat ook voor dieren. Te denken valt aan bomen, groenstroken, sloten en plassen, parken en natuurontwikkelingsgebieden. Bijenbehoud vormt daarbij een criterium in het gemeentelijk groenbeleid, omdat de bijenstand een indicator is voor de algehele ecologische gezondheid en ineenstorting ervan grote en onomkeerbare gevolgen kan hebben voor de voedselproductie en de biodiversiteit. De gemeente dient bovendien via jaarlijkse inventarisaties zicht te hebben op de ontwikkelingen van de dier- en plantpopulaties in en rondom de gemeente. Het gaat dan niet alleen om gewervelde dieren, maar ook om ongewervelden, die een ecologische sleutelrol spelen. Kennis over deze ontwikkelingen, de jaarritmiek en de omgevings- en verbindingselementen die van belang zijn voor het verblijf (inclusief systematische inventarisatie van dode dieren langs gemeentelijke wegen of barrières) ook op regionaal en provinciaal niveau, is van groot belang voor de invulling van de ruimtelijke ordening. Het biedt de gemeente de mogelijkheid haar ontwikkeling hierop af te stemmen.

Zo blijkt landelijk 10% van de monumentale bomen verdwenen in de afgelopen 10 jaar. Juist de oude bomen hebben een scala aan belangrijke functies, met name ten behoeve van grondwaterbeheer (een grote boom neemt zeer veel water op per dag), zuurstofproductie, opname van koolzuurgas, en leverancier van speciale nestgelegenheden voor vogels en vleermuizen, niet zelden bedreigde soorten. Het is meestal een gelegenheidsargument als gezegd wordt dat de bomen ziek zijn: de bomen staan in de weg en lijken de bouw van huizen of de infrastructurele ontwikkeling te frustreren. Kennis over het belang van de leefomgeving die bomen, groenstroken etc. bieden, motiveert om die leefomgeving te behouden en de plannen hierop aan te passen. Ook de groenbeheerders dienen zich bewust te zijn van het verlies aan natuurwaarden door snoei- en ruimwerkzaamheden. Onnodig 'opkronen' van bomen moet worden voorkomen. IJsvogeltjes en watervogels zijn bijvoorbeeld afhankelijk van laaggroeiende takken boven het water en dode bomen bieden een wereld aan voedsel en schuilmogelijkheid. Het is dringend nodig dat er een beleid komt voor de bomen in de lokale ruimte.

Bescherming ecologische systemen

De kennis over de aanwezige populaties biedt ook grond om bij voorziene noodzakelijke ingrepen al van te voren alternatieve leefomgeving te gaan bieden. De gemeente legt bijvoorbeeld van te voren alternatieve wallen aan voor oeverwaluwen die gebruik maken van een wal die gewijzigd zal moet worden. De initiatieven die de gemeente behoort te nemen om overlast door dieren te voorkomen liggen in het verlengde: ze past voorzieningen of maatregelen toe, waardoor te voorspellen overlast voor dieren wordt voorkomen. Te denken valt aan de combinatie van het scheppen van nieuwe groene ruimten en het voorkomen van overlast door de aanleg van nestelvoorzieningen voor meeuwen of kraaiachtigen, die nog aantrekkelijker zijn dan die in de bebouwde kom. Een ander voorbeeld betreft gemeentelijk waterbeleid. Het gaat dan onder andere om maatregelen tegen botulisme, tegen vervuiling van het riool met o.a. doorgespoelde medicijnresten of de scheiding van hemelwater van het andere rioolwater gecombineerd met een toereikende waterbergingcapaciteit (bijvoorbeeld onder wegen). Hierdoor kan massale sterfte of negatieve invloed op groei en reproductie van dieren worden voorkomen.

Ook de verkeersveiligheid voor dieren is gediend en de risico's voor dieren worden verminderd door herkenning van migratieroutes en het inplannen van oversteekplaatsen, ondertunnelingen of viaducten voor dieren bij de ontwikkeling van de infrastructuur (zie ook de paragraaf Overlast in het hoofdstuk Doden en mishandelen van in het wild levende dieren). Tegelijkertijd biedt de kennis de mogelijkheid om te voorspellen welke nieuwe vestigingen van planten en dieren te verwachten zijn bij langdurige braaklegging, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van een industriegebied. Die invasie kan het gebruik van het terrein stagneren, tenzij ze onderdeel is van de planning, de planten hun zaad hebben kunnen zetten en de dieren weer weggevoerd worden naar alternatieven buiten dat areaal.

Als beheerder van parken, plantsoenen en overig openbaar groen kan een gemeente het beheer van het gemeentelijk groen afstemmen op natuurontwikkeling en op de bescherming van de dieren en hun leefgebieden. De gemeente kan bijvoorbeeld de diversiteit van het pollenaanbod voor bijen in het openbaar groen vergroten, geen gif tegen ongewenste kruiden maar bodembedekkers gebruiken en werkzaamheden zoals het kappen van bomen, maaien van walkanten en uitbaggeren van sloten uitstellen tot na het voorjaar. De gemeente geeft prioriteit aan natuurontwikkeling en stimuleert bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke berm, die ook in het najaar bloeien, een wijknatuurtuin, cursussen vlindervriendelijk tuinieren of tuinieren zonder gif, plaatsing van nestkasten of buurtnatuur- of volkstuintuinen met de inzet van wijkorganen of scholen. Dergelijke projecten zijn ook van groot belang om de saamhorigheid in de wijk te bevorderen.

De gemeente verbiedt het gebruik van chemisch geïmpregneerd hout en tropisch hardhout voor zover dat mogelijk is en stimuleert het gebruik van Europees FSC hout dat onbehandeld of milieuvriendelijk verduurzaamd is.

100% duurzaam inkoopbeleid door gemeente

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en een verplichting in maatschappelijk verantwoord ondernemen. Goed voorbeeld doet goed volgen. Door actief aan de slag te gaan met CO₂-reductie schept de gemeente een 'klimaat' waarin doelgroepen dit voorbeeld volgen. De gemeente kan vervolgens gemakkelijker voorwaardenstellend zijn

naar burgers en bedrijven. Met het oog op het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen van de gemeentelijke organisatie worden de volgende aspecten betrokken: isolatie van gebouwen; installaties en buitenverlichting; mobiliteit van ambtenaren (woonwerk- en zakelijk verkeer); ingekochte goederen en diensten; transport van goederen; het energieverbruik van gebouwen; de inrichting, hoeveelheid en hergebruik van afval en benutting van restwarmte (warmtenetwerk). Bovendien stimuleert de gemeente de consumptie van vegetarisch eten in haar eetgelegenheden, omdat de vleesconsumptie één van de belangrijkste oorzaken is van het broeikaseffect (zie hoofdstuk Bestemmingsplannen). Bij de bouw en uitvoering van werkzaamheden door de gemeente of derden wordt het gebruik geweerd van dier-, natuur- en milieuonvriendelijke producten, zoals fout hout (tropisch of chemisch behandeld hout). De gemeente dient wat betreft de broeikasgassen conform het akkoord van Schokland zich in te zetten om alle gebouwen in de gehele gemeente in 2015 warmtegeïsoleerd te krijgen. In 2020 dient de gemeentelijke organisatie klimaatneutraal te zijn en de gehele gemeente uiterlijk in 2030.

Maatregelen

- 2.1 Natuureducatie waarbij kinderen daadwerkelijk op respectvolle wijze in contact komen met de natuur wordt krachtig gestimuleerd en ondersteund.
- 2.2 De gemeente draagt zorg voor systematische inventarisaties van de ontwikkelingen van de dier- en plantpopulaties in en rondom de gemeente, hun jaarritmiek en de omgevingselementen die van belang zijn voor hun verblijf. Hetzelfde geldt voor systematische inventarisatie van dode dieren langs gemeentelijke wegen en barrières.
- 2.3 De gemeente hanteert een nieuwe ruimtelijke ordening, werkt aan de vorming van een gemeentelijke ecologische infrastructuur en integreert planning van leefgebied van dier en plant in haar bestemmingsplannen. Hierbij houdt zij waar mogelijk rekening met de bovenlokale ecologische infrastructuur en migratiegebieden. Ze anticipeert op natuur- en diervriendelijke wijze op effecten op dier en plant bij wijzigingen in de ruimtelijke ordening.
- 2.4 De gemeente garandeert groenstroken voor in het wild levende dieren en bloemrijke bijenvelden in alle bestemmingsplannen.
- 2.5 De gemeente herstelt leefgebieden van in het wild levende dieren en brengt deze met elkaar in verbinding. De gemeente compenseert het verlies aan natuurwaarden en stelt voorzieningen of maatregelen voor waardoor bekende risico's voor dieren worden voorkomen.
- 2.6 De gemeente geeft prioriteit aan natuurontwikkeling en –bewustwording in de stad en geeft met haar groenbeheer hierin het goede voorbeeld. Het beheer van gemeentelijk groen, oevers en akkerranden wordt afgestemd op natuurontwikkeling en op de bescherming van de dieren en hun leefgebieden, ook met oog voor de betekenis van de ongewervelden voor het ecosysteem.
- 2.7 De gemeentelijke organisatie is klimaatneutraal in 2020 en de gehele gemeente uiterlijk in 2030. De gemeente zet zich in om alle gebouwen in de gehele gemeente in 2015 warmtegeïsoleerd te krijgen.
- 2.8 De gemeente bevordert het scheiden van afval, zoals van papier, GFT, metaal, glas en plastic bij al haar bewoners en bedrijven.
- 2.9 De gemeente kiest zelf voor duurzaam bouwen, verbiedt of weert voor zover dat mogelijk is het gebruik van dier-, natuur- en milieuonvriendelijke producten (waaronder chemisch geïmpregneerd hout en tropisch hardhout) en stimuleert het gebruik van duurzame alternatieven (zoals onbehandeld Europees FSC hout).

- 2.10 De gemeente steunt en werkt samen met haar inwoners en wijkorganisaties bij het vergroenen van zoveel mogelijk verloren plekken, mede ter verrijking van de bewustwording van de inwoners en de buurt. Ze bevordert natuurvriendelijke tuinen.
- 2.11 De gemeente ondersteunt lokale en landelijke verenigingen en stichtingen financieel of logistiek of door te helpen bij inrichtingswerken om bestaande natuurgebieden toegankelijk te maken of nieuwe aankopen te helpen verwezenlijken.
- 2.12 Het buitengebied wordt beschermd. Bouwen buiten de rode contouren is alleen mogelijk in reeds bebouwde percelen door inschikken op eigen erf. Bestaande grootschalige bedrijven in het buitengebied dienen boom- en struikwallen rond hun bebouwing aan te leggen.
- 2.13 Er komt een lokaal bomenbeleidsplan waarin uitgegaan wordt van het behoud van leefgebied. De gemeente neemt een artikel op in haar APV, waarin staat dat het verboden is zonder vergunning houtopstand (één of meer bomen of een houtwal) te vellen of te doen vellen.
- 2.14 De gemeente gaat bankieren bij een spaar- en huisbank die al jaren slechts duurzame criteria hanteren.

3. Bestemmingsplannen

Duurzame agrarische bedrijvigheid en een eind aan de bio-industrie

Duurzame landbouw en veeteelt staan voor een schone en veilige voedselproductie, een eerlijke prijs voor de boeren, een beter dierenwelzijn en een minimale belasting voor het milieu. De duurzaamste vorm van akkerbouw- en veeteelt is en blijft de biologische. De Partij voor de Dieren vindt dat de landbouw op een meer natuurlijke, ecologische en op regionale productie gerichte wijze georganiseerd moet worden. Waarom zouden bovendien volkstuinen en schooltuinen plaats moeten maken voor prestigieuze bouwprojecten? Zijn het geen uitstekende instrumenten om bewustwording over de oorsprong van het voedsel en duurzame productiewijzen te bevorderen?

Landbouwhuisdieren moeten worden gehuisvest en verzorgd in overeenstemming met hun aard en gedrag minimaal op het niveau van de normen van de biologische veehouderij. Innovatieve ontwikkelingen zoals duurzame algenboerderijen dienen te worden gestimuleerd.

De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan de bio-industrie, met de megastallen als de slechtste variant. Het gaat dan over bio-industrieën die op één locatie minimaal 2.000 zeugen, 12.500 vleesvarkens, 185.000 legkippen of 360.000 vleeskippen houden. De ellende voor de dieren door de te kleine behuizing, de massaliteit, het opeenpakken, de brandgevaarlijkheid, het slechte leefmilieu, de onmogelijkheid buiten te zijn en natuurlijk gedrag uit te voeren, zou op zich al ruimschoots motief moeten zijn voor de gemeente om deze industrie tegen te gaan. Ze heeft immers een wettelijke zorgplicht voor dieren! De bedreiging van de bio-industrie gedreven door de goedkoop gehouden consumptie van vlees gaat veel verder. Ze vormt door de uitstoot van broeikasgassen en de teloorgang van tropische regenwouden ten behoeve van de productie van veevoer een enorme bedreiging voor de omgeving van mens en dier. Ook voor het lokale leefmilieu zijn er belangrijke negatieve effecten van bio-industrie en megastallen in het bijzonder. Cijfers en analyses van de onderzoekers van het Planbureau voor de Leefomgeving, de Raad voor Dierenaangelegenheden, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, en de Raad voor het Landelijk Gebied laten zien dat de uitstoot van ammoniak en fijnstof bij toepassing van megastallen met energieverslindende filters ('luchtwassers') nauwelijks afneemt ten opzichte van gangbare bio-industrie (landelijk met respectievelijk 2 procent en 4 procent) en in de naaste omgeving van de veefabriek wordt zelfs een toename verwacht. Het milieu binnen de potdichte megastal moet daarbij bovendien verstikkend zijn.

Nederlanders eten gemiddeld haast een halve pond vlees per dag en gaan zich daarmee te buiten aan een ongezonde overconsumptie van eiwitten. De vleesproductie levert een netto bijdrage aan de CO₂ uitstoot van 1400 kg per Nederlander oftewel 22,4 megaton voor alle Nederlanders, het equivalent van 140 miljard autokilometers. Ruim zeventig wetenschappers hebben recentelijk op een wetenschappelijk congres voor milieuprofessionals gepleit voor het terugdringen van broeikasgassen veroorzaakt door de veehouderij. De overheid zou niet alleen de consument bewust moeten maken van deze vervuiling maar ook juridische maatregelen moeten nemen en producenten verplichten om de uitstoot van gassen terug te dringen.

Ook het feit dat de bio-industrie door de hoge dichtheden en aantallen dieren systematisch en intensief gebruik maakt van antibiotica, heeft volgens het RIVM mede tot een gevaarlijke bloei geleid van de resistent geworden MRSA bacterie (ziekenhuisbacterie): 40% van alle MRSA besmettingen is inmiddels gerelateerd aan de veehouderij (zo zijn bijvoorbeeld 80% van alle kalverhouderijen en 50% van de varkenshouderijen inmiddels besmette bedrijven). Ook is er een directe relatie tussen de gevaarlijke Q-koorts en de bio-industrie.

De dieren zijn niet meer dan productiefactoren, het milieu en de volksgezondheid worden geschaad en het landschap ontsierd. Megastallen zijn het voorbeeld van de onttakeling van onze relatie met dieren, de verstuivers van broeikasgassen en schadelijke bacteriën, en de trechters van de wereldwijde ontbossing. Daarom moet de bio-industrie en in het bijzonder de vestiging van megastallen binnen de gemeente worden verboden.

Gemeenten kunnen alle bestemmingsplannen zodanig wijzigen dat bio-industrie niet is toegestaan. Om ongewenste uitbreidingen tijdens de besluitvorming te voorkomen dient per direct een voorbereidingsbesluit voor het gehele buitengebied te worden genomen. Ook de vestiging van veebedrijven, met name varkensflats, op industrieterreinen mag niet worden toegestaan. Voor zover dit op grond van de huidige bestemming nog mogelijk is moet ook hier een bestemmingswijziging worden doorgevoerd.

Eventuele bouwvergunningen voor melkveebedrijven dienen te worden gekoppeld aan verplichte weidegang. Koeien moeten het grootste deel van het jaar de keuze hebben om binnen of buiten te verblijven, in overeenstemming met soorteigen gedrag. Ook dienen nadere eisen te worden gesteld aan de bouw van stallen die de veiligheid en het welzijn van de dieren bevorderen. Dit geldt voor alle in groepen gehouden dieren (dus bijvoorbeeld ook maneges, kinderboerderijen, kippen- en schapenstallen). Zo moeten stallen zodanig worden ingericht dat brand (bijvoorbeeld door kortsluiting als gevolg van knagen door ratten of muizen) wordt voorkomen en de dieren in geval van brand over vluchtmogelijkheden beschikken. Tevens dienen in elke stal rookmelders en sprinklerinstallaties te worden aangebracht, net zoals dat vereist wordt voor accommodaties voor mensen, zodat brand in de kiem kan worden gesmoord. Ook dient de gemeente voor alle buiten verblijvende dieren gemakkelijk vergunning te verlenen voor de aanleg van (voldoende) beschutting tegen wind, zon en kou. Bovendien dient aanplant van bomen ten behoeve van beschutting gestimuleerd te worden.

De gemeente dient de belangen van dieren te waarborgen bij haar taak als voorlichter of beoordelaar van aanvragen van ontheffingen en vergunningen. De Partij voor de Dieren pleit voor transparantie bij de verplichte publicatie van plannen en verzoeken door de gemeenten.

Geen nieuwe vestigingen van proefdiercentra en geen verarming van bestaande proefdierenhuisvesting

Experimenten op dieren is mens- en dieronwaardig en niet meer van deze tijd. De Partij voor de Dieren wil dat er zo snel mogelijk een einde komt aan alle dierproeven. Er wordt veel te weinig tijd en energie gestoken in het zoeken naar alternatieven. Zolang er dierproeven gedaan worden dient het welzijn van de proefdieren voorop te staan.

De huidige huisvesting voor de gefokte of gebruikte proefdieren (zoals muizen, ratten, cavia's, varkens, honden, katten, paarden en vissen) komt niet tegemoet aan het scala

van behoeften van het dier. De gemeente kan op basis van de wet Milieubeheer controleren of de rijksvergunningen worden nageleefd. Proefdieren die na afloop van de experimenten niet meer gebruikt worden, dienen, indien hun lichamelijke of psychische conditie dat toelaat, op kosten van de dierproefnemers via gespecialiseerde opvangcentra bij nieuwe eigenaren herplaatst te worden. De gemeente faciliteert initiatieven tot dergelijke speciale opvang en de herplaatsing van ex-proefdieren bij nieuwe eigenaren. A priori zet de gemeente in op het tegengaan van de vestiging van een proefdierenbedrijf, bijvoorbeeld door dit uit te sluiten in de bestemmingsplannen.

Maatregelen

- 3.1 De gemeente stimuleert voorlichting over de oorsprong van voedsel en het productieproces, met name bij de jeugd en door bezoeken aan landbouwbedrijven.
- 3.2 Er wordt alle ruimte geboden aan de eigen, duurzame productie van voedsel via school- en volkstuinen.
- 3.3 De gemeente weert, bijvoorbeeld op basis van dierenwelzijn- en volksgezondheidsargumenten, de milieuwetgeving of de wet Geurhinder en veehouderij, alle vormen of uitbreidingen van bio-industrie (zoals megastallen, legbatterijen, pelsdierfokkerijen, intensieve viskwekerijen) en verborgen bio-industrie (zoals dat gebeurt met kalkoenen, vissen, eenden, konijnen, herten, struisvogels, pelsdieren), alle vormen van dierhouderijen op bedrijventerreinen, uitbreidingen van niet-grondgebonden diergerelateerde bedrijven, biotechnologische bedrijven en proefdierbedrijven.
- 3.4 Zij bericht op transparante wijze over vergunningaanvragen, die dieren of extra belasting van het leefmilieu betreffen, en hanteert altijd een onafhankelijke, deskundige commissie voor de beoordeling ervan.
- 3.5 De gemeente betreft eventuele verweer- en bezwaarschriften van burgers of organisaties die de belangen van de betrokken dieren behartigen bij heroverwegingen van besluiten die effecten hebben op het dierenwelzijn of leefmilieu.
- 3.6 De gemeente draagt er zorg voor dat voor alle buiten verblijvende dieren gemakkelijk vergunning wordt verleend voor de aanleg van (voldoende) beschutting tegen wind, zon en kou, passend bij de houderij.
- 3.7 De gemeente stimuleert de afzet van lokale biologische producten (ook in eigen verbruik) en bevordert vestigingsmogelijkheden voor biologische agrarische bedrijvigheid in landbouwontwikkelingsgebieden en om te vormen agrarische percelen.
- 3.8 De gemeente roept zich uit tot gentschvrije gemeente.
- 3.9 Experimenten met genetische manipulatie van gewassen en toepassing van genetisch gemanipuleerde gewassen binnen de gemeentegronden worden niet toegestaan.
- 3.10 De gemeente geeft geen mogelijkheid of vergunning voor vee- of paardenmarkten en ontmoedigt diertransporten in haar gebied ten behoeve hiervan.

Bouwen op eigen erf: een verantwoorde economische impuls!

De Partij voor de Dieren wil een revitalisering van het landelijk gebied door het mogelijk te maken dat mensen binnen het bestaande bebouwde areaal kunnen bouwen op eigen erf om woningen te bouwen voor hun ouders en kinderen. Deze maatregel wint op vele vlakken: het beschermt de groene ruimte, steunt verantwoorde volkshuisvesting, revitaliseert het platteland en is goed voor de mantelzorg.

Bestemmingsplannen moeten relatief zware industrieën weren uit de leefgebieden. Vrijkomende gebieden dienen te worden bestemd met oog voor belangen van mens, dier, natuur en milieu, bijvoorbeeld om duurzame recreatie en bedrijvigheid te bevorderen.

De woon-, groenvoorziening- en economische functies dienen zo veel mogelijk in de wijken gecombineerd te worden. Wijken worden nieuw leven ingeblazen met herallocatie van ruimte, ombouw van leegstaande kantoorruimte, energiewinning van de zon en uit de bodem, en ecologisch verantwoord gebouwde en energiezuinige huurwoningen en koopwoningen. De Partij voor de Dieren maakt zich sterk voor een vraaggerichte, ecologisch verantwoorde sturing van de woningbouw en het aanpassen van de woningbouwplannen aan de, onder meer door de vergrijzing, veranderende behoefte aan huizen en stimuleert de ontwikkeling van meergeneratiewoningen.

Maatwerk en kwaliteit zijn belangrijker dan kwantiteit. De woningen en bedrijfsgebouwen die gebouwd worden dienen zo duurzaam mogelijk gerealiseerd te worden. Waar dat mogelijk is dient nieuwbouw zich aan te passen aan het karakter van het landschap en de regionale architectuur, waarbij tevens uitvoering wordt gegeven aan het scheppen van zo veel mogelijk natuur (bijvoorbeeld daken met begroeiing, houtwallen) en bevordering van duurzame energiewinning. Geluidoverlast en lichtvervuiling dienen daarbij te worden tegengegaan.

Maatregelen

- 3.11 De gemeente staat toe dat mensen op eigen erf kunnen bouwen ten behoeve van huisvesting van ouders of kinderen.
- 3.12 Bestemmingsplannen weren zware industrieën uit de woongebieden.
- 3.13 Bedrijfsterreinen worden regionaal samengevoegd, gerenoveerd en ecologisch verantwoord gemaakt. Er komen geen nieuwe terreinen alvorens de oude worden opgeschoond en teruggegeven aan de natuur.
- 3.14 De gemeente bevordert voor een ieder een plezierige leefomgeving door herallocatie van ruimte, ombouw van leegstaande kantoorruimte en ecologisch verantwoord gebouwde en energiezuinige woningen en bedrijfsgebouwen, die aangepast zijn aan het karakter van het landschap of de regionale architectuur.
- 3.15 Met behulp van voorlichting, subsidies en een gericht vergunningenbeleid stimuleert de gemeente burgers en bedrijven om duurzaam te bouwen.
- 3.16 Gemeenten stimuleren onder meer met subsidies het gebruik van duurzame energie (zonne-energie, warmte-koude energieopslag in de grond, kleinschalige, buurtvriendelijke vormen van windenergie) en het gebruik van restwarmte (warmtenetwerk) in zowel eigen als particuliere projecten.

4. Dieren in nood

Een dier is geen gevonden voorwerp

De gemeente is op grond van Burgerlijk wetboek 5, artikel 8 verantwoordelijk voor een gezelschapsdier dat zwerfend wordt aangetroffen. Ook heeft zij de zorg voor bijvoorbeeld mishandelde dieren die haar politie in beslag neemt. De uitvoering die hierbij hoort, dient echter zorgvuldig, ruimhartig en diervriendelijk te gebeuren. Maar een in het wild levend dier kan ook in nood verkeren. De Flora- en faunawet, artikel 2, legt een zorgplicht voor een ieder op en ook hier verwachten burgers dat de gemeente haar verantwoordelijkheid neemt. De kosten van de snelle hulpverlening, het transport, de opvang, de (medische) verzorging en de nazorg van hulpbehoevende dieren komt echter in praktijk neer op de schouders van vrijwilligers en gespecialiseerde organisaties, die het op hun beurt moeten doen met donaties. Zeker de zorg voor in het wild levende dieren wordt nogal eens achterwege gelaten in verband met onduidelijkheid over kostenvergoeding.

Goede opvang van dieren: een verantwoordelijkheid van de gemeente

Geldgebrek, capaciteitsproblemen, personeelstekorten, afhankelijkheid van voldoende vrijwilligers: het is aan de orde van de dag bij diverse dierenopvangcentra in Nederland. Asielen voor honden en katten zitten grote delen van het jaar overvol en voor veel diersoorten bestaan er nauwelijks opvangmogelijkheden. Het geldende 'gevonden voorwerpen' beleid waarin gemeenten verplicht zijn zwerfende dieren veertien dagen te 'bewaren', blijkt al jaren ontoereikend om in de grote behoefte aan opvangplaatsen te voorzien. Jaarlijks worden in Nederland meer dan 75.000 honden en katten opgevangen. Het aantal knaagdieren, konijnen en andere (uit de natuur afkomstige of exotische) diersoorten dat in opvangcentra belandt is onbekend. Voor deze dieren bestaan vrijwel geen structurele voorzieningen.

Dierenambulances worden met giften aangeschaft en draaien ook met vrijwilligers. De Partij voor de Dieren vindt dat de gemeentelijke verantwoordelijkheid veel te gemakkelijk wordt afgewenteld op vrijwilligers en giften. Dit geeft onvoldoende waarborg voor goede zorg. Professionele, betaalde krachten zijn nodig. Bovendien hebben de dieren in veel opvangcentra noodgedwongen weinig bewegingsruimte, steriele kooien en nauwelijks mogelijkheden om buiten te kunnen zijn. Vergoedingen voor de onkosten van het centrum, inclusief personeel en vrijwilligers, verbetering van de faciliteiten, en armslag, bijvoorbeeld voor het inhuren van deskundigen, vormen een kostenpost die in de gemeentelijke begroting verzekerd moet zijn. Hetzelfde geldt voor het operationeel houden van de dierenambulance. Dierenambulances bieden de hulpverlening bij acute nood en vervoeren gewonde en zieke dieren naar de dierenarts. Andere taken zijn het ophalen en onderbrengen van zwerfdieren en het vervoer van dode dieren. Ook kan het tot hun taak horen mensen met hun huisdier te vervoeren naar en van de dierenarts, wanneer de mensen zelf geen vervoer hebben. Daar horen professionele krachten, betrouwbare vervoermiddelen en voldoende hulpmiddelen bij. Voor de acute hulp is EHBO-kennis bij de burgers van belang. De gemeente dient dan ook een cursus dieren-EHBO ten behoeve van hulp en het herkennen van ziekteverschijnselen of abnormaal gedrag bij dieren te bevorderen.

Burgerlijk wetboek 5, artikel 8 verplicht de gemeente zwerfende gezelschapsdieren gedurende 14 dagen voor de eigenaar op te vangen, maar die termijn is veel te kort om

een geschikt onderkomen voor het dier te vinden, zeker als de eigenaar niet te vinden is. Als een gevonden gezelschapsdier gestorven is, is het een taak van de gemeente om zorg te dragen voor het stoffelijk overschot. De Partij voor de Dieren vindt dat de gemeente altijd dient te proberen via de identificatie van het dier (chip of foto op de website) de eigenaar op de hoogte te brengen of ervan kennis te laten nemen en de gelegenheid te geven afscheid te nemen. Het moet voor een vinder ook eenvoudig gemaakt worden om een melding te maken door één meldpunt in te stellen. Bovendien dient de garantie te bestaan dat een dier dat ter opvang wordt aangeboden en goed te redden is, daadwerkelijk wordt opgevangen en niet wordt gedood.

Kern van de taakstelling van de gemeente is dan ook dat zij proactief voorwaarden schept, waardoor alle hulpbehoevende dieren snel kunnen worden geholpen en tijdig en professioneel kunnen worden opgevangen en verzorgd. Daar dienen een goed gestructureerd dierenwelzijnsbeleid en voldoende financiële middelen de basis voor te zijn.

In de sfeer van preventie is voorlichting essentieel over de verantwoordelijkheden die het houden van dieren met zich meebrengt (zie het hoofdstuk Gezelschapsdieren). Een beperkt aantal gedomesticeerde dieren is geschikt om te houden, mits de eigenaar kennis en financiën heeft om het dier goed te verzorgen. Maar hoe zit dat met pony's, hamsters, konijnen, schildpadden, parkieten, piranha's of pythons? In veel gevallen is het voor het dier beter dat een particulier daar niet aan begint. Ook kan via voorlichting inzicht geboden worden over de consequenties voor het dier en van het zomaar dumpen van gezelschapsdieren. Loslopende kippen, tamme konijnen, schildpadden en vogelspinnen in de gemeente zijn er bijvoorbeeld, omdat mensen ze niet meer willen hebben en ergens dumpen. Dat kan niet alleen tot de dood van de dieren leiden, maar ook overlast, kosten en onverwachte, eventueel nadelige effecten op de lokale natuur geven. De gemeente zal alert moeten reageren en voor opvang van deze dieren moeten zorgen. Ze voert ook het toezicht op om het dumpen van dieren te voorkomen, bijvoorbeeld door opsporen van verantwoordelijken via opnames van aanwezige camerasystemen bij notoire dumplocaties, zoals parkeerplaatsen. Het bewust een dier zorg onthouden is een strafbaar feit op grond van artikel 37 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

Een ander handelingsperspectief voor de gemeente is het verbieden van het afsteken van vuurwerk. Vuurwerk kan niet langer verantwoord worden: het levert een onverantwoorde milieubelasting, het is gevaarlijk voor mens en dier, het vergroot het brandgevaar en bezorgt vele dieren intense angst. Bovendien ervaren vele mensen het afsteken van vuurwerk als bedreigend.

Betaalbare dierengezondheidszorg voor minima

Uit onderzoek blijkt dat 60% van de huisdiereigenaren met een minimuminkomen aangeeft om financiële redenen wel eens te hebben afgezien van een dierenartsbezoek. De gemeente dient te initiatieven te nemen opdat dergelijke situaties minder en het liefst helemaal niet meer voor komen, onder meer door de promotie (waaronder subsidiëring) van betaalbare dierenartsklinieken (zoals de Rotterdamse Minimax kliniek), of betaalbare verzekeringen tegen dierenartskosten. Ze kan tevens de bijzondere bijstand verruimen, zodat hier ook een beroep op gedaan kan worden in verband met hoge dierenartskosten.

Maatregelen

- 4.1 De gemeente rekent acute hulp aan en vervoer, opvang en behandeling van zieke, gewonde, gedumpte en gevonden dieren en van in het wild levende dieren in nood tot haar structurele taak en begroot jaarlijks de kosten hiervoor. Dit is inclusief dierenopvang, dierenambulance en additionele zorg, zodat de verzorging en veterinaire hulp voor dieren verzekerd is. De uitvoering kan door ervaren, deskundige, kwalitatief hoogwaardige en professioneel georganiseerde derden gebeuren, die het waarborgen van het dierenwelzijn als hoofdtaak erkennen. Dit laat onverlet de provinciale verantwoordelijkheid voor in het wild levende dieren voortvloeiend uit onder meer de Flora- en faunawet, bijvoorbeeld voor het opvangen van deze dieren.
- 4.2 De gemeente richt een lokaal meldpunt in voor het melden van gevonden zwerfdieren, dierenmishandeling en verwaarlozing.
- 4.3 De gemeente regelt contractueel de vergoeding van transport en opvang van hulpbehoevende dieren. Dit gebeurt minimaal op basis van de kostencalculatiemethode van de Dierenbescherming. Minimale periode dat de gemeente de onkosten van de onder haar toezicht gestelde dieren vergoedt, is 4 weken.
- 4.4 De gemeente draagt zorg dat gratis cursussen gegeven worden voor dieren-EHBO.
- 4.5 Gemeenten dienen onderling gecoördineerd samen te werken zodat er geen sprake kan zijn van het afschuiven van verantwoordelijkheid voor de opvang van het dier. In afstemming met andere gemeenten en de provincie en met steun van de provincie neemt de gemeente een regionale verantwoordelijkheid op zich voor de opvang van speciale diersoorten.
- 4.6 De gemeente regelt het medegebruik van tram- en busbanen en parkeren op niet-toegestane plaatsen voor dierenambulances.
- 4.7 De gemeente faciliteert initiatieven tot speciale opvang van proefdieren die niet langer in experimenten worden gebruikt en de herplaatsing van deze dieren bij nieuwe eigenaren.
- 4.8 De gemeente verbiedt het afsteken van vuurwerk, ook tijdens de jaarwisseling.

Nood bij calamiteiten

Mocht er een ramp of calamiteit plaats vinden, dan horen er rampenplannen en rampenbeheersingsplannen te zijn die aangeven hoe dieren gered kunnen worden. Het moet bij noodsituaties vanzelfsprekend zijn dat geprobeerd wordt de dieren in veiligheid te brengen. Het gaat dan zowel om de gezelschapsdieren en vee (gehouden dieren), als om de in het wild levende dieren.

Gemeenten hebben een wettelijke plicht om rampenplannen op te stellen. Een rampenplan is een inventarisatie van de risico's die in een gebied redelijkerwijs kunnen voorkomen. Tevens moet de gemeente een rampenbeheersingsplan opstellen. Dat is een plan waarin de maatregelen in geval van een ramp nader zijn uitgewerkt en waarin de gezamenlijke inzet van politie, brandweer en ambulancedienst is geregeld. De gemeente neemt in verband met haar zorgplicht voor dieren maatregelen op die voorzien in het beperken van dierenleed. Het moet bij rampen vanzelfsprekend zijn dat ook geprobeerd wordt de dieren in veiligheid te brengen. Daarmee kan tevens menselijk leed worden voorkomen. Bovendien wordt voorkomen dat mensen hun geliefde huisdier zelf gaan redden en daarmee in de problemen komen. Het is voor de noodhulp van groot belang dat de gemeente op de hoogte is van de dieren (soorten en aantallen) die gehouden

worden. Ook daarom werkt de gemeente aan een registratiesysteem voor de gehouden dieren.

Belangrijke punten, die in het rampenbeheersingsplan minimaal geregeld dienen te worden, zijn:

1. Plaatsen waar dieren opgevangen kunnen worden.
2. Personen en diensten die ingezet kunnen worden voor het vangen en verzamelen van dieren.
3. De aanwezigheid van voldoende materiaal om dieren te vangen, te vervoeren en eerste hulp en verzorging te geven.
4. Een systeem voor identificatie en registratie van de opgevangen dieren.

Maatregelen

- 4.9 De gemeente regelt de opvang van gehouden en in het wild levende dieren in haar rampenplan en rampenbeheersingsplannen en beperkt het dierenleed in noodsituaties zo veel mogelijk.
- 4.10 De gemeente stemt haar plannen af met de lokale dierenopvang en –ambulances en draagt er zorg voor dat zij in acute omstandigheden hun capaciteit minstens kunnen verdubbelen.
- 4.11 De gemeente bevordert de ontwikkeling van en toegang tot een identificatie- en registratiesysteem voor gehouden dieren mede ten behoeve van rampenbestrijding.

5. Doden en mishandelen van in het wild levende dieren

Agressie tegen dieren die overlast kunnen geven

De Partij voor de Dieren vindt het gemak waarmee dieren worden gedood onacceptabel. In veel gevallen gaat het om een vorm van (vermeende) overlast, waarop dan op agressieve wijze wordt gereageerd met het doden van het dier. Maar dieren horen in de gemeente en de bebouwde kom en samenleven met ander leven houdt in dat een zekere mate van overlast geaccepteerd moet worden, al was het alleen al omdat we als mens in hoge mate tot overlast zijn voor ander leven op aarde. In veel gevallen gaat het bovendien om een beperkte groep burgers die veel stennis maken. Het probleem kan zo snel 'opgeblazen' worden, met de dieren als gedupeerde.

De grondslag voor de zorgvuldigheid is wettelijk ingebed in de Flora- en faunawet en de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. In de Flora- en faunawet staat de erkenning van de intrinsieke waarde en de bescherming van dieren centraal: er kunnen pas ontheffingen worden verleend om dieren te verstoren of te doden wanneer er sprake is van belangrijke schade aan landbouwgewassen of vee of wanneer de openbare veiligheid of de volksgezondheid ernstig wordt bedreigd. Tevens is daarbij een voorwaarde dat doden pas kan als er geen andere bevredigende oplossing bestaat en het doden van de dieren wel tot een bevredigende oplossing leidt. De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren gaat ook uit van de intrinsieke waarde van dieren en vereist een zorgplicht voor alle dieren.

In de praktijk echter worden ontheffingen voor het verstoren of doden van dieren routinematig en zonder zorgvuldige weging door de provincie verleend. In veel gevallen krijgen jagers en bestrijdingsbedrijven daarbij vrij spel. De kans is dan groot dat de gemeente kort door de bocht gaat en besluit tot wrede maatregelen tegen overlast veroorzakende dieren, dan wel besluit de dieren te doden. De Partij voor de Dieren vindt dit in strijd met de Flora- en faunawet en de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Hoewel de provincie nalaat het goede voorbeeld te geven, heeft de gemeente haar eigen verantwoordelijkheid en dienen de gemeenteambtenaren vanwege de zorgplicht gemotiveerd te zijn om goede probleemanalyses te maken en goed advies in te winnen, expliciet gericht op alternatieve oplossingen.

De intolerantie, de agressie en het geweld jegens ander leven wordt ook gevoed door vooroordelen en gebrek aan kennis. Gebrek aan kennis heerst veelal ook over alternatieve vormen van overlastpreventie. Het is daarom dat de gemeente via voorlichting een doorslaggevende rol kan en moet spelen in het bevorderen van de tolerantie en zorgvuldige omgang met dieren, het voorkomen van vooroordelen en promotie van alternatieve overlastpreventie. Mocht er serieuze overlast zijn dan dient de gemeente het probleem goed te analyseren: veelal gaat het niet om het aantal dieren, maar om de keuzes van de dieren (zouden ze andere keuzes maken en daarom elders zijn dan is het probleem er vaak niet). De Partij voor de Dieren vindt dat de gemeente proactief dient te zijn in het vergaren van oplossingsrichtingen bij (diergedrag)deskundige en diervriendelijke particulieren, bedrijven en organisaties. De Partij vindt dat doden niet kan, tenzij blijkt dat de ernstige overlast na toepassing van de alternatieven aanblijft en doden van dieren ook effectief zal zijn. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het massaal vangen en vergassen van duiven geen structurele oplossing biedt voor duivenoverlast, omdat na het wegvangen het aantal duiven weer snel

toeneemt. Bovendien is het vangen en het doden zeer dieronvriendelijk. Overlast mag nooit bestreden worden door hobbyisten zoals jagers met een eigenbelang bij het doden of door als dieronvriendelijk te boek staande bedrijven of organisaties.

Simpele, goede oplossingen zijn bijvoorbeeld roosters of beschermende hekken die het oversteken beletten voor dieren die een gevaar voor het verkeer en zichzelf kunnen vormen. Er zijn ook elektronische oversteekwaarschuwingen. Aanpassingen in het groenbeheer kunnen dienen om ganzen uit het verkeer te houden, zodat de ganzen bij de rustplaatsen voldoende voedsel vinden en niet gemotiveerd zijn om daarbuiten te gaan. De gemeente kan ook de maximumsnelheid op bepaalde wegen of gedurende bepaalde tijden van het jaar of de dag beperken. Een ander voorbeeld betreft het risico van gravende konijnen in sportvelden. Dit zou voorkomen kunnen worden door al bij aanleg van het sportveld een deugdelijk ingegraven raster aan te brengen. Of de muskusratten, waarvan bestrijding eerder voor de werkgelegenheid dan voor schadepreventie in stand lijkt te blijven. De gemeente dient de zinloze, massale en wrede doding van muskusratten, die het land jaarlijks €31 miljoen kost, bij het waterschap en de provincie aan te kaarten en tegen te gaan, en te bevorderen dat werende doeken of andere duurzame en ecologisch verantwoorde alternatieven bij kwetsbare waterkeringen worden toegepast.

In algemene zin levert de VNG nog maar mondjesmaat informatie over preventieve maatregelen. Samenwerking en uitwisseling van kennis tussen gemeenten, waterschappen en provincies is echter van groot belang ten behoeve van de bevordering van preventieve maatregelen.

De gemeente dient bovendien zelf het initiatief te nemen om maatwerk te leveren voor diervriendelijke oplossingen in haar gemeente. De gemeente ondersteunt en gaat te rade bij bedrijven of organisaties die diervriendelijke oplossingen ontwikkelen. Die innovaties kunnen gefinancierd worden uit het budget 'Duurzame innovaties' of samenwerkingen met andere overheden. De bereidheid en kennis is er, maar financieel dient de gemeente er zorg voor te dragen dat dergelijke kansen ook benut en uitgevoerd gaan worden. Het is haar verantwoordelijkheid immers.

Een reële oorzaak van overlast is de voedselbeschikbaarheid in de bebouwde kom. Voedsel in afval, weggooien van etensresten, of een gemakkelijk bereikbare opslag van voedsel kan grote aantallen dieren aantrekken en zorgen voor een groot nageslacht. Zo kan een mechanisme van overlast ontstaan. Maar de gemeente kan bij haar voorlichting, sanctiebeleid, gemeentelijke inrichting, afvalverwerking, eisen bij het bouwen en haar groenvoorziening maatregelen treffen om te voorkomen dat dieren aangetrokken worden en overlast bezorgen. Bovendien dienen inwoners geïnformeerd te worden over wat zij zelf kunnen doen om dieren waar zij last van hebben op een diervriendelijke wijze te weren en welke hygiënische maatregelen zij in en om het huis kunnen of moeten treffen om overlast te voorkomen. Een APV dient het deponeren van afval of vuilnis(zakken) op de weg niet langer toe te staan, tenzij voor dieren ontoegankelijke containers worden gebruikt. Incidenteel voeren heeft een educatieve waarde, maar ook hier dient de gemeente via voorlichting aan te geven dat het niet overmatig dient te gebeuren, dat er geen resten achterblijven en dat het voedsel voor de betrokken dieren gezond is.

Samenhangend met de genoemde maatregelen is voer ook een noodzakelijk en humaan instrument om overlast te voorkomen als overlast veroorzakende dieren afhankelijk zijn

geraakt van achtergelaten of vrij toegankelijk voedsel: de gemeente wijst speciale voederplaatsen aan waar gecontroleerd en limitatief gezond voer ter beschikking wordt gelegd. Hiermee worden overlast gevende dieren weggevoerd van overlastlocaties, het welzijn bevordert (en klachten hierover voorkomen) en kan de gemeente de reproductie beter in de hand krijgen.

Maatregelen

- 5.1 De gemeente gaat intolerantie bij geringe overlast en gemakzuchtig doden van dieren tegen door voorlichting en toepassing van alternatieve preventiemethoden tegen overlast. Dit geldt voor alle dieren.
- 5.2 De gemeente past maatwerk toe en stimuleert al of niet in samenwerking met andere overheden innovatie van niet-dodelijke, diervriendelijke middelen ter wering of verjaging van overlast- of schadeveroorzakende dieren op eigen of omliggende gronden. Overlast mag nooit bestreden worden door hobbyisten (zoals jagers of valkeniers) met een eigenbelang bij het doden of door als dieronvriendelijk bekend staande bedrijven of organisaties.
- 5.3 De gemeente wijst het massaal vangen, het gebruik van gif in de openbare ruimte en het gebruik van vangkooien en vallen, die als doel hebben dieren te (laten) doden, af. Vangkooien en kastvallen die nodig zijn om dieren elders vrij te laten, staat de gemeente bij uitzondering toe als er geen diervriendelijkere oplossing is.
- 5.4 De gemeente heeft een voerbeleid met maatregelen tegen de aanwezigheid van voedselresten of -opslag die vrij toegankelijk zijn voor dieren, tegen overmatig of ongezond voeren van dieren en voor gecontroleerde voederplaatsen als middel om overlast te verminderen.
- 5.5 De gemeente verbiedt het achterlaten van grote hoeveelheden etensresten en ander afval op straat en zorgt voor afsluitbare afvalbakken, ook in parken.
- 5.6 De gemeente maakt zich sterk voor een einde aan de wrede muskusrattenbestrijding en bevordert toepassing van duurzame en ecologisch verantwoorde bescherming van kwetsbare waterkeringen.

Mishandelen en doden van in het wild levende dieren

Bij jacht en hengelen worden dieren mishandeld, op weerzinwekkende wijze gedood en worden de morele gevoelens van burgers en de openbare zedelijkheid aangetast. Alle redenen voor de gemeente om jacht en hengelen tegen te gaan.

Plezierjacht

De Partij voor de Dieren vindt het doden van dieren voor het plezier, zoals bij jagen gebeurt, uit den boze. Exacte cijfers zijn onbekend over het aantal dieren dat jaarlijks wordt aangeschoten en gewond verdwijnt om later te sterven. De reden is dat jagers en hun organisaties niet in de keuken willen laten kijken. Geschat wordt dat er jaarlijks ongeveer twee miljoen dieren worden gedood, en nog eens twee miljoen dieren aangeschoten; een kwart tot een derde van de volwassen ganzen vliegt bijvoorbeeld daardoor met hagel in het lijf. Verdwaalde hagel verwondt ook andere dieren en mensen. De Partij voor de Dieren vindt bovendien dat het gebruik van het jachtgeweer door de uitstoot van zware metalen het milieu vervuult, dat jagen de natuur en de recreatie verstoort en dat jagen voor mens en dier riskant is en een gevoel van onveiligheid geeft.

In de volksmond heet elk afschot jagen, maar juridisch gezien kan er binnen de Flora- en faunawet alleen gejaagd worden op konijn, wilde eend, patrijs, haas, fazant of houtduif. Jagers maken misbruik van de spraakverwarring en verhullen hiermee hun plezier in het

doden. Als voorbeeld de jacht op reeën: jacht op een ree bestaat niet en een ree is geen wild in juridische zin, maar afschot van reeën (of welke term hier verder ook voor gehanteerd wordt) bestaat massaal. Het heet eufemistisch 'populatiebeheer'. Talloze drogredenen worden hiervoor opgevoerd, zoals bijvoorbeeld de verkeersveiligheid, alsof door de jagerspraktijken de reeën niet de weg op vluchten en er geen alternatief voor de preventie van overstekende reeën zou bestaan. Dit voorbeeld kan uitgebreid worden met alle diersoorten die afgeschoten worden.

De Partij voor de Dieren wijst elke vorm van jacht door hobbyjagers af, of het nu de juridische term betreft of niet. Zij wenst dat de gemeente de jacht niet meer laat uitoefenen op haar gronden. De Partij voor de Dieren pleit bovendien voor grotere transparantie inzake jachtcontracten in gemeenten: automatische verlenging van door B&W geaccordeerde jachtcontracten moet zodra mogelijk worden beëindigd.

Onderwaterjacht

Hengelen is geen sport. Het is een vorm van tijdverdrijf ten koste van dieren, omdat vissen (en andere dieren) hier ernstig van te lijden hebben. Het is wetenschappelijk gepubliceerd en geaccepteerd dat vissen bij verwonding niet alleen pijn voelen, maar ook dat zij in staat zijn angst en stress te ervaren, net als andere gewervelde dieren.

Elke handeling van het hengelen is pijnlijk en stressvol voor de gevangen vis. Zeker als de vis de haak heeft ingeslikt, is het leed ernstig. Bij het beetpakken van de vis kan de beschermende slijmlaag, cruciaal voor de overleving, worden aangetast. Vissen raken ook ernstig in de stress of sterven ellendig als ze urenlang worden opgesloten in een net in het water of in bewaarzakken op het droge. Ook de dodingsmethoden van vissen (laten stikken, 'dood' gooien, darmen uitsnijden, strippen, zouten) kenmerken zich door ruwheid, ondeskundigheid, onwetendheid en langdurig lijden. De Partij voor de Dieren vindt dit ontoelaatbaar. Al dit ongerief en de onzorgvuldige omgang wordt nog verergerd bij hengelvwedstrijden, of met jonge kinderen als hengelaars. Net als 73 % van de Nederlandse bevolking vindt de Partij voor de Dieren hengelen geen geschikt middel om kinderen mededogen en respect voor dieren bij te brengen. Zeker kinderen dienen niet gestimuleerd te worden om te gaan hengelen, maar juist voorgelicht te worden wat hengelen nu eigenlijk inhoudt.

Hengelen is ook slecht voor veel andere dieren: (water)vogels sterven een ellendige dood, omdat zij verstrikt raken in verloren of achtergelaten visdraad of omdat zij een vishaak inslikken. Hengelaars klemmen ook loodbolletjes om de vislijn, die ook massaal verloren gaan. Watervogels eten de verloren stukjes lood in plaats van steentjes (dit gedrag helpt de vogel normaliter om voedsel in de maag te vermalen). Het opgegeten lood lost echter op, wordt in het bloed opgenomen en leidt uiteindelijk tot een pijnlijke dood.

Lood is in algemene zin giftig en zeer slecht voor het milieu. Daarnaast vervuilen hengelaars het milieu met het bijvoeren. Er worden naar schatting jaarlijks tonnen aan lokmiddelen in het water gegooid. Dit leidt tot een overmatige voedselverrijking en verstikkende algenbloei van het water (eutrofiëring). Bovendien worden kwetsbare oevervegetaties door hengelaars vertrapt en de rust van bijvoorbeeld vogels op en langs de oevers verstoord.

De Partij voor de Dieren vindt dat het uitzetten van vissen niet langer dient te gebeuren, tenzij er een dringende noodzaak toe is. Vissen worden massaal in vissenhouderijen of vijvers gefokt en daarna verplaatst en uitgezet. Veelal dient dat voor het voortzetten van het hengelen. De visserij en het hengelen zorgen in veel gevallen al voor overmatig onttrekken van vissen, maar het uitzetten van gefokte vissen is symptoombestrijding, die natuurlijk herstel bedreigt. Bovendien is niet bekend hoeveel pootvissen er tijdens de fok, vangst, transport of na het uitzetten doodgaan.

De gemeente heeft een belangrijke rol in het tegengaan van hengelen. Voor wat betreft wateren en/of oevers in haar eigendom kan zij het hengelen verbieden. Bij verpachting van deze wateren aan derden, kan zij als voorwaarde opnemen dat het gebruik van het water als viswater verboden is. Bovendien is de gemeente, als eigenaar van het water, medeverantwoordelijk voor het beheer van de visstand en kan de gemeente het uitzetten van vissen tegengaan.

Maatregelen

- 5.7 De gemeente staat geen jacht toe op haar gronden ondermeer op grond van dierenmishandeling, milieuvervuiling en aantasting van de openbare zedelijkheid. Jachthutten moeten als illegale bouwwerken worden gezien.
- 5.8 De gemeente staat hengelen in haar wateren niet toe ondermeer op grond van dierenmishandeling, milieuvervuiling en aantasting van de openbare zedelijkheid.
- 5.9 De gemeente zet voor de tellingen van populaties (boven en onder water) geen jagers, hengelaars of vergelijkbare groeperingen in, die een belang hebben bij het doden of misbruiken van grote aantallen dieren.
- 5.10 De gemeente zet alle mogelijke middelen in om bij bestaande pachtovereenkomsten de jacht en het hengelen te verminderen en te beëindigen.
- 5.11 De gemeente geeft samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting om jacht en hengelen tegen te gaan (met name op scholen wat betreft het hengelen door kinderen), omdat jacht en hengelen niet getuigen van respectvolle omgang met dieren.

6. Dieren en vermaak

De Partij voor de Dieren vindt dat dieren als levende wezens met bewustzijn en gevoel met respect en zorgvuldigheid behandeld moeten worden en heeft daarom bezwaren tegen het gebruik van dieren ten koste van hun vrijheid en welzijn ter vermaak van de mens. De gemeente dient proactief informatie te verschaffen, het goede voorbeeld te geven en evenementen waarin dieren worden misbruikt, te ontmoedigen en niet te subsidiëren.

Leed in circussen en dierentuinen

Een voorbeeld betreft circussen met dieren. Het laten uitvoeren van kunstjes door dieren getuigt niet van respect, terwijl levenslange opsluiting in transportkooien onacceptabel is. De dieren kunnen hun normale gedragspatroon niet uitvoeren en sociaal levende dieren zijn vaak gedoemd tot eenzame opsluiting. Onder het transport hebben de dieren sterk te lijden door de stress die het heen en weer gesleep met zich mee brengt. De training van de circusdieren vormt veelal een ernstige aantasting in het welzijn van de dieren. De relatie met de trainer is vaak gebaseerd op angst.

In een dierentuin (een expositie van niet-gedomesticeerde dieren, dus ook exotische aquaria of dolfinaria) is er ook sprake van dierenleed: het leefgebied van de niet-gedomesticeerde dieren is abnormaal klein en onnatuurlijk. De dieren kunnen niet hun natuurlijke gedragingen, sociale verkeer of natuurlijke migraties en ritmiek ten volle uitvoeren. Dierentuinen suggereren bovendien dat het moreel gerechtvaardigd is om dieren van hun vrijheid te beroven om ze aan mensen te tonen. De Partij voor de Dieren wijst nieuwe vestigingen dan ook van de hand.

Beëindiging van bestaande dierentuinen is lastig, maar de gemeente kan via haar subsidies en vergunningen eisen stellen (bijvoorbeeld het fokken beëindigen en meer ruimte aan de aanwezige dieren geven) en een veranderingsproces inzetten. Gelet op de aanwezigheid van specialistische expertise en noodfaciliteiten kunnen dierentuinen namelijk wel een functie hebben in de opvang van speciale diersoorten. Voorwaarde hierbij is dat een dierentuin zich omvormt tot een opvang- en educatie-instelling die zich 100% toelegt op de opvang van moeilijk te houden exotische dieren en huisvesting van die dieren in een zo natuurlijk mogelijke leefomgeving. Een centrale rol speelt daarbij de educatie over de achtergrondgeschiedenis van de aanwezige individuen, hun lot en het lot van hun leefomgeving. Bovendien is de nieuwe instelling proactief in het terugplaatsen van dieren in de natuur op een dier- en natuurvriendelijke wijze.

Kinderboerderijen en maneges: oog voor verborgen dierenleed

Op de meeste kinderboerderijen worden er ieder voorjaar weer geitjes, lammetjes, kalfjes en kuikens geboren, maar via de achterdeur verdwijnen deze dieren op een zeker moment naar handelaar, bio-industrie of slacht. Maar dieren moeten ook oud mogen worden. De leefomgeving van de kinderboerderij is bovendien vaak niet aangepast aan natuurlijke behoeftes. Veelal is er te weinig ruimte voor de dieren, zitten groepsdieren alleen en worden dieren gedwongen geknuffeld, terwijl ze angstig zijn. Ook is veterinaire inspectie veelal onregelmatig, terwijl juist hier regelmatige inspectie in preventieve zin noodzakelijk is.

Voor een goed dierenwelzijnsbeleid in kinderboerderijen is het nodig dat de gemeente ten behoeve van het dierenwelzijn gedragsregels voor de beheerder en het bezoek opstelt, een goede verzorging en huisvesting van de dieren garandeert en de reproductie laat afstemmen op de huisvestingscapaciteit van de kinderboerderij, waarbij dieren ook oud kunnen worden. De veiligheid van de dieren moet op de kinderboerderij gegarandeerd worden, ook in de tijden dat de kinderboerderij gesloten is. Subsiëring kan alleen als aan deze gemeentelijke eisen wordt voldaan.

Verborgen misstanden bij maneges betreffen vooral de geïsoleerde, kleine huisvesting van paarden, zonder voldoende mogelijkheid om buiten te zijn met soortgenoten. De gemeente kan voorwaardenscheppend zijn om te stimuleren dat paarden in groepsverband worden gehuisvest en dagelijks buiten kunnen zijn.

Wrange tentoonstellingen en kunst

Levende dieren worden in allerlei andere situaties ook misbruikt: bij reizende kinderboerderijen, tentoonstellingen met dieren, levende kerststallen, volksvermaak, of optochten, om toeristen te trekken, bij feestelijke gelegenheden, als mascotte, als etalagemateriaal of in 'kunst'projecten. Levende dieren dienen niet als een object gebruikt te worden, als dat niet bijdraagt aan de bescherming en zorgvuldige omgang met dieren. De gemeente verbiedt dergelijke zaken en verleent geen vergunningen waar het in haar macht ligt.

Vergelijkbaar is ook het 'sporten met dieren', zoals wedstrijden met postduiven, paarden en honden. De Partij voor de Dieren staat echter positief tegenover behendigheidsstraining en spelvormen voor dieren, waarbij geen wedstrijdelement of winstbejag is, mits de dieren niet in hun gezondheid en welzijn worden aangetast.

Maatregelen

- 6.1 De gemeente geeft geen vergunningen af voor, verbiedt en ontmoedigt (al naar gelang van toepassing) circussen met dieren, kerststallen met levende dieren, etalages met levende dieren, kunstprojecten, tentoonstellingen met levende dieren, volksvermaak of feestelijke gelegenheden met dieren en diersporten of vergelijkbaar gebruik ten koste van levende dieren.
- 6.2 De gemeente is actief in het bevorderen van dierenwelzijn op de kinderboerderij en maneges en stelt regels op waardoor het dierenwelzijn daadwerkelijk gewaarborgd wordt.
- 6.3 De gemeente staat het oprichten en beheren van kinder- en stadsboerderijen en hertenkampen slechts onder strenge voorwaarden toe.
- 6.4 Aan nieuwe dierentuinen wordt geen vestigingvergunning verleend. Bestaande dierentuinen worden actief gemotiveerd zich om te vormen tot gespecialiseerde opvang- en educatiecentra.
- 6.5 De gemeente verbiedt wedstrijden met en wedden op dieren.

7. Gezelschapsdieren

Naar schatting worden er zo'n 20 miljoen gezelschapsdieren in Nederland gehouden, maar er zijn nog veel te weinig wettelijke regels die hun welzijn beschermen. De Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren is een veelal niet ingevulde kaderwet die de bescherming van gezelschapsdieren weinig biedt. Het Honden- en kattenbesluit stelt bijvoorbeeld alleen regels aan het houden van honden en katten in opvangcentra, de dierenhandel, de fokkerij en pensions. Naleving van de wet, toezicht hierop en het niveau van de sancties laat bovendien zeer te wensen over.

De industrie achter het gezelschapsdier

Gezelschapsdieren komen van fokkerijen of instellingen die veelal in het buitenland dieren uit het wild vangen en deze dieren of hun nakomelingschap aanbieden. Het is een miljoenenindustrie. De ellende bij de fokkerij of van het doorfokken, van het vangen uit het wild, de huisvesting, het transport of de uitholling van de soort en de vernietiging van de habitat als resultaat van het vangen zijn echter niet zichtbaar bij de dieren in de winkel. Tropische vissen worden bijvoorbeeld gevangen door gif in het water op te lossen of koraalachtig leefgebied met dynamiet op te blazen. Ze overleven vervolgens het transport vanuit de natuur en via, via naar de winkel veelal niet. Het lot bij de eigenaar is vaak weinig beter. Veel dieren zijn niet gedomesticeerd en ongeschikt als huisdier. Eigenaren weten te weinig over de levensbehoeften van het dier. Dieren sterven vroeg door eenzaamheid en verkeerde verzorging. Daar komt nog bij dat vele dieren gevaarlijker worden, naarmate ze ouder en gefrustreerder worden. In veel gevallen wordt ze dan verzorging onthouden en bekopen ze dat met de dood. Het komt ook vaak voor dat ze worden gedumpt.

Er zijn vele tienduizenden gehouden diersoorten, maar de grootste aantallen betreffen honden, katten, vissen, vogels, knaagdieren en konijnen. De gemeente dient de handel in levende dieren tegen te gaan. De steun van de gemeente aan voorlichting van een potentiële huisdierbezitter is daarbij belangrijk. De potentiële huisdierbezitter dient kennis te krijgen over de langdurende verantwoordelijkheden die met een dier als huisgenoot of gezinslid gepaard gaan. De potentiële huisdierbezitter zal zich van tevoren goed moeten kunnen informeren over de behoeftes van het dier, over een goede opvoeding en de eisen die aan de huisvesting en verzorging worden gesteld. Ook dient de gemeente het aankopen van dieren bij fokkers of dierenwinkels te ontmoedigen, omdat dit een mechanisme in stand houdt dat nadelige effecten heeft op het dier en de natuur. Beter is het om dieren van een opvangcentrum aan te schaffen. De gemeente kan dergelijke aanschaf bevorderen door de potentiële huisdierbezitter dan een gratis cursus aan te bieden over het houden van een dier.

In algemene zin bepleit de Partij voor de Dieren dat gezelschapsdieren kunnen worden geïdentificeerd en geregistreerd. Een gevonden dier kan zo sneller met de eigenaar herenigd worden. Dit is beter voor het welzijn van het dier. Het bespaart de gemeente bovendien kosten voor de opvang. Te beginnen valt met de identificatie van katten en honden. De gemeente dient daarom een identificatiecampagne te organiseren. Het onderhuids chippen lijkt vooralsnog de meest gebruikte techniek hiervoor.

Gezelschapsdieren zijn belangrijke huisgenoten en worden als lid van het gezin gewaardeerd. Het is niet meer dan humaan dat de gemeente burgers zo veel mogelijk

faciliteert om hun huisdier mee te nemen en te behouden wanneer zij in een instelling worden opgenomen. Hierdoor wordt de kwaliteit van leven voor mens en dier behouden en voorkomen dat veel dieren in asielen terechtkomen. Te denken valt aan het treffen van voorzieningen voor huisdieren binnen de verzorgingsinstellingen en voorlichting over wooncentra voor ouderen waar huisdieren worden toegelaten.

Honden, katten, knaagdieren, konijnen, vogels en vissen: miljoenen in de knel

Er worden in Nederland zo'n 1,9 miljoen honden gehouden. Vrijwel ieder gemeente lijkt daarbij te worstelen met het hondenbeleid. Hondenbelasting wordt als sluitpost van de begroting ingezet, terwijl beleid en voorzieningen voor honden en hun bezitters niet voldoen of ontbreken. Hondenbelasting stamt uit de tijd van trekhonden, is allang achterhaald, oneigenlijk en willekeurig. Deze belasting dient te worden afgeschaft.

Het welzijn van de hond ontbreekt in de uitgangspunten voor het beleid. Dit geldt vooral ten aanzien van aanlijngeboden. De Partij voor de Dieren vindt dat in principe honden los moeten kunnen lopen. Is een hond goed opgevoed, dan is een loslopende hond voor niemand een probleem. Het aanlijnen beperkt de hond om op een niet-agressieve manier te communiceren. Uit diverse onderzoeken blijkt dan ook dat aangeliijnde honden zich vaker agressief gedragen dan niet aangeliijnde honden. Het aanlijnen dient wel verplicht te worden: (a) als de hondenbezitter geen controle over zijn hond heeft en niet in staat is zijn hond in alle omstandigheden direct terug te roepen, (b) bij bijtincidenten (zie verder), (c) in alle openbare gebouwen en (d) in gebieden waar het verkeer een gevaar kan vormen voor loslopende honden, of waar loslopende honden een gevaar kunnen vormen voor andere dieren.

Een goed en succesvol hondenbeleid probeert eventuele overlast te bestrijden door maatregelen te treffen ten behoeve van de educatie van en voorlichting aan de (toekomstige) hondenbezitter en het welzijn van de honden zoals het aanwijzen van voldoende en royale losloopgebieden. Regels uit het hondenbeleid dienen in de Algemene Plaatselijke Verordening te worden opgenomen.

De gemeente bevordert via haar voorlichting of via subsidies de deelname van hondenbezitters aan een cursus gehoorzaamheid en kan aanbieders van dergelijke cursussen helpen in het zoeken naar geschikte locaties.

Hoewel het overgrote deel van de honden in ons land vriendelijk zijn, zijn er jaarlijks toch nog zo'n 150.000 bijtincidenten, waaronder relatief veel met kinderen, die de honden op een verkeerde manier benaderen. Voorlichting op scholen over de omgang met honden is daarom noodzakelijk. Andere oorzaken liggen onder meer in verkeerde opvoeding of fok. Veroorzaakt een hond een bijtincident dan dient de gemeente de hond direct een aanlijn- en muilkorfgebod op te leggen en op korte termijn een deskundige aan te stellen die het risico van herhaling bepaalt. Als dat risico er is, dan eist de gemeente van de eigenaar om samen met de hond een erkende hondengedragscursus te volgen en een risicoinschattingstest af te leggen alvorens het gebod op te heffen. Bij duidelijke ongeschiktheid van de eigenaar kan de gemeente het OM of de rechter verzoeken om de eigenaar een houdverbod op te leggen en de hond te laten herplaatsen. Bij inbeslagname van de hond dient de gemeente haar invloed aan te wenden dat dit zo kort mogelijk duurt en de hond goed wordt gehuisvest en verzorgd.

Er zijn 3,6 miljoen katten in Nederland en ze nemen in de maatschappij en het gezin een steeds prominentere plaats in. Elke gemeente heeft bovendien zwervkatten. Het zijn meestal verwilderde huiskatten, die op straat of in het buitengebied leven. Grotere groepen zwervkatten kunnen overlast veroorzaken. In een goede leefomgeving kan een groep zwervkatten snel groter worden, waardoor het probleem kan toenemen. De beproefde oplossing is zwervkatten vangen, neutraliseren en terugzetten, gecombineerd met gecontroleerd voeren om te lokken en overzicht te houden. Dit dient de gemeente te ondersteunen. Als gevolg van de ingreep kan de overlast en de reproductie van de populatie zwervkatten op een diervriendelijke manier verminderen, zoals in de gemeente Vlissingen is gebleken. Om het ontstaan van zwervkatten en problemen met ongewilde nestjes bij gewone huispoezen te voorkomen is het daarnaast noodzakelijk dat ook huiskatten onvruchtbaar gemaakt worden, als ze in de openbare ruimte komen.

In Nederland worden er zo'n 800.000 kleine knaagdieren (zoals ratten, muizen, cavia's, hamsters), 1 miljoen konijnen, 2,9 miljoen vissen en 2,6 miljoenen vogels als huisdier gehouden. Helaas schuilen achter deze aantallen forse dierenwelzijnproblemen als gevolg van het grootschalig fokken en invoeren, maar voor een deel ook (zeker bij vissen) als gevolg van het uit het wild vangen. Het doorfokken leidt tot mismaakte dieren die niet goed meer kunnen ademen, hun huid of vacht niet meer kunnen verzorgen, niet meer kunnen voortbewegen, niet meer kunnen zien, etc. etc. Daarnaast worden de dieren in steeds meer winkels veelal als impulsaankoop aangeschaft. Een groot deel van de winkels verzorgt de dieren matig tot slecht. Bij knaagdieren en konijnen is de huisvesting vaak klein en dieronvriendelijk zoals voor glazen bakken zonder schuilgelegenheid of bakken in de etalage geldt. De dieren worden vrijwel nooit geënt, want dat kost geld. Vele vogels die zich vooral vliegend behoren voort te bewegen, kunnen in een klein kooitje dag in dag uit alleen maar heen en weer springen. Vissen worden in bakjes opeen gepropt en het enige waar hun leefmilieu zonder enige schuilmogelijkheid uit bestaat is glas, water en (hopelijk) luchtbelletjes.

De voorlichting over de dieren is vaak slecht of onjuist. De dieren hebben specifieke huisvesting, zorg en voeding nodig. Dit alles leidt tot veel verborgen dierenleed wanneer de verkochte dieren de winkel verlaten.

Gehouden konijnen in Nederland bereiken een gemiddelde leeftijd van drie jaar, terwijl konijnen acht tot twaalf jaar kunnen worden. Dit houdt in dat het welzijn van de konijnen die in Nederland als huisdier worden gehouden, slecht is. Uit onderzoek blijkt dat deze lage leeftijd verschillende oorzaken kent. Zo wordt de helft van de konijnen solitair gehouden, is de meerderheid van konijnen gehuisvest in hokken die te klein zijn en krijgen veel konijnen niet genoeg beweging, aangezien veel konijnen geen permanente ren hebben en ook niet vaak los mogen lopen. Vele konijnen krijgen verkeerd voedsel. Ongeveer de helft van de mensen laat hun konijn(en) niet inenten. Ook veel mensen geven hun konijnen geen speelgoed waarmee ze basale behoeften kunnen vervullen en natuurlijk gedrag kunnen vertonen. Slechts één vierde van de mensen tilt hun konijn(en) op een veilige manier op. Onveilig optillen kan leiden tot ongelukken die fataal kunnen zijn voor het konijn. Tenslotte leven vele konijnen in angst voor andere dieren zoals katten (15%) en honden (20%) of mensen, volwassenen (9%) en kinderen (11%).

Maatregelen

- 7.1 De gemeente schaft de hondenbelasting af.
- 7.2 De gemeente formuleert gezelschapsdierenbeleid met als hoofdpunten: het welzijn van de dieren, de relatie met natuurbehoud, de voorlichting over het houden van dieren en de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar.
- 7.3 De gemeente bepleit in zorginstellingen dat de daar opgenomen mensen het recht en de mogelijkheid hebben om hun huisdier mee te nemen en te behouden en dat het dierenwelzijn hier wordt gewaarborgd.
- 7.4 De gemeente engageert zich met en draagt zorg voor de voorlichting van de potentiële huisdierbezitter over de langdurende verantwoordelijkheden van de eigenaar, over een goede opvoeding, de eisen die het dier aan de huisvesting en verzorging stelt, en het aanschaffen van dieren uit een opvangcentrum in plaats van uit een winkel.
- 7.5 De gemeente ontmoedigt impulsaankopen door actief zorg te dragen voor de juiste voorlichting van kopers over het welzijn van de dieren en de gerelateerde eisen aan de eigenaren op plaatsen waar jonge en relatief kleine dieren worden verkocht. Dit geldt vooral voor konijnen, knaagdieren, pups, kittens, vogels en vissen.
- 7.6 De gemeente past haar APV aan met als doel zo veel als kan de handel in levende dieren tegen te gaan en organiseert regelmatig en streng toezicht op de handel in levende dieren.
- 7.7 De gemeente bevordert het identificeren en registreren van gezelschapsdieren en begint met een campagne ter bevordering van het identificeren van honden en katten.
- 7.8 De gemeente neemt de rechten en plichten over hondenbezit op in de APV, waarbij expliciet rekening wordt gehouden met het welzijn van honden.
- 7.9 De gemeente staat loslopende honden toe, maar verplicht aanlijnen (a) als de hondenbezitter geen controle over zijn hond heeft, (b) bij bijtincidenten (zie hierna), (c) in alle openbare gebouwen en (d) in gebieden waar het verkeer een gevaar kan vormen voor loslopende honden of waar loslopende honden een gevaar kunnen vormen voor andere dieren.
- 7.10 De gemeente vaardigt een onmiddellijk muilkorf- en aanlijngebod uit voor een hond die een mens of dier heeft gebeten, en zet zo snel mogelijk vervolgstappen om met behoud van veiligheid het welzijn van de hond zoveel mogelijk te behouden. De gemeente bevordert voorlichting op de scholen over hondengedrag om honden beter te kunnen inschatten en bijtincidenten te voorkomen.
- 7.11 De gemeente organiseert diervriendelijk beheer van zwerfkatten, inclusief vangen, neutraliseren en terugplaatsen van zwerfkatten, en periodiek een gratis sterilisatieactie voor katten.

8. Economie en werkgelegenheid

De economische crisis moet worden gezien als een kans om de bakens te verzetten en dient in samenhang met de andere crises die ons teisteren (klimaatcrisis, voedselcrisis, energiecrisis, biodiversiteitscrisis) te worden aangepakt. De economie is verworden tot het nastreven van een enorme groei, met onwaarschijnlijk hoge rendementen op korte termijn ten koste van mens, dier, natuur en milieu. Er dient een nieuwe economische orde te komen met als uitgangspunten: mededogen en duurzaamheid met bescherming van de allerkwetsbaarsten. De markt kent geen ethiek. Dit zal toegevoegd moeten worden. Marktwerking in de zorg, energie en openbaar vervoer is ongewenst, maar efficiëntie en het tegengaan van verspilling dient binnen het bedrijf te worden bevorderd. Er dient geïnvesteerd te worden in sectoren die maatschappelijk verantwoord ondernemen. Alleen op die manier kan werkgelegenheid op korte en lange termijn verzekerd zijn.

Werkloosheid in een omgeving waar veel werk te verzetten is, is een frictie die op gemeentelijk niveau, dicht bij de burger dient te worden opgelost. Het samenlevingsverband op stads- of dorpsniveau is de beste mogelijkheid om burgerschap te leren en te tonen, saamhorigheid te kweken en te tonen dat bestuurders dicht bij de burgers kunnen staan en de belangen van die burgers op de eerste plaats stellen. Besturen hoort weer synoniem te worden met dienstbaarheid.

De gemeente dient zelfredzaamheid, creativiteit en duurzaam economisch handelen te stimuleren, te beginnen bij de jongeren op school, maar zeker ook bij kansarme groepen. Van jongs af aan zal geoefend moeten worden in het zelf ontwikkelen van werk en perspectief. Proactief werken aan het verwerven van je eigen inkomsten staat in schril contrast met de praktijk van werkloosheid: passief en gefrustreerd raken door steeds weer afgewezen te worden met alle maatschappelijke consequenties van dien. Begeleiding van kansarme groepen ligt dan vooral in de sfeer van het faciliteren van startkapitaal (analoog aan microkredieten) voor het ontwikkelen van duurzame activiteiten, enthousiasmering, productdefinitie, marketing, personeelsbeleid en boekhouding, waarbij uitkeringen gegarandeerd blijven tot een onafhankelijke commissie beoordeelt dat de uitkering afgebouwd kan worden. Stedelijke vernieuwing behoort duurzame bedrijvigheid in de wijk te stimuleren en goedkope bedrijfsruimtes te realiseren.

Vrijwilligerswerk moet worden gestimuleerd, omdat enerzijds de maatschappij met de hulp gebaat is en anderzijds het belangrijk is om samen te werken, te integreren in andere sociale netwerken en maatschappelijke ervaringen op te doen. Projecten die vrijwilligers organiseren moeten financieel worden ondersteund als ze de integratie van groeperingen of de zorg voor mens, dier en milieu bevorderen. Vrijwilligerswerk dient echter niet als een goedkope vervanging gezien te worden van werk waar de gemeente verantwoordelijk voor is. Ze dient haar eigen verantwoordelijkheden te nemen en zorg te dragen voor professionele uitvoering van haar taken, bijvoorbeeld bij de zorg voor hulpbehoevende mensen of dieren en het toezicht. In het geval van uitvoering door derden zal dit kwalitatief hoogwaardig moeten zijn en zal de gemeente hier financieel en verzekeringstechnisch zorg voor moeten dragen.

De economische groei dient bevorderd te worden van bedrijven die investeren in duurzame productieprocessen, vermindering van afval en CO₂-uitstoot en de afzet van duurzame, diervriendelijke, plantaardige en natuurvriendelijke producten. De bevordering bestaat uit verlaging van gemeentelijke belastingen, subsidies voor investeringen en het faciliteren van bedrijfsruimtes en –terreinen voor dergelijke ondernemingen. Omgekeerd worden niet duurzaam producerende bedrijven waar mogelijk ontmoedigd in hun onduurzame activiteiten.

Maatregelen

- 8.1 De gemeente bevordert via voorlichting, onder meer op haar scholen en maatschappelijke hulpverleningsinstellingen, zelfstandigheid, creativiteit en de ontwikkeling van duurzame bedrijvigheid.
- 8.2 De gemeente begeleidt deze ontwikkeling met het leveren van een startkapitaal, enthousiasmering en markttechnische en boekhoudkundige know-how, en garandeert uitkeringen tot door een onafhankelijke commissie beoordeeld wordt dat de uitkering afgebouwd kan worden.
- 8.3 Stedelijke vernieuwing behoort duurzame bedrijvigheid in de wijk te stimuleren en goedkope bedrijfsruimtes te realiseren.
- 8.4 Vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd (ook onder mensen met een betaalde functie). Projecten die vrijwilligers organiseren moeten financieel worden ondersteund als ze de integratie van groeperingen of de zorg voor mens, dier en milieu bevorderen.
- 8.5 De economische groei van bedrijven dient bevorderd te worden die investeren in duurzame productieprocessen, duurzame co-existentie met dieren, vermindering van afval en CO₂-uitstoot en de afzet van duurzame, diervriendelijke, plantaardige en natuurvriendelijke producten. Omgekeerd worden niet-duurzaam producerende bedrijven ontmoedigd in hun onduurzame activiteiten.

9. Mobiliteit

De leefbaarheid, het milieu en de veiligheid van de stad wordt belangrijk benadeeld door de toenemende automobilititeit. Het openbaar vervoer is namelijk nog steeds vervuilend, duur en onpraktisch. Dat moet veranderen. Een goed voorbeeld is de 'Whisper' stadsbus in Apeldoorn, die deels op groene elektriciteit kan rijden, jaarlijks 19.000 liter diesel kan besparen en bijna 50% minder CO₂ uitstoot in vergelijking met een conventionele bus. Het openbaar vervoer dient bijna of geheel gratis en veel efficiënter te worden als vervoermiddel in brede zin. De auto wordt bijvoorbeeld veel voor de inkopen gebruikt, mede omdat het openbaar vervoer niet goed toegerust is voor het vervoer van grotere volumes goederen. Dat moet worden verbeterd. Het openbaar vervoer krijgt prioriteit boven auto's bij verkeerslichten en naast de chauffeur is er altijd een toezichthouder aanwezig in het voertuig, die ook zicht houdt op de meevervoerde goederen. Zoals Apeldoorn al heeft gedaan, kan de gemeente ook het gebruik van een fietskar stimuleren, die als winkelkar kan worden gebruikt. Verder kunnen gratis thuisbezorgdiensten vanuit de winkelcentra worden gestimuleerd om ook hiermee het autoverkeer terug te dringen.

Veel van het autogebruik betreft woon-werkverkeer en het is daarom noodzakelijk om bedrijven te stimuleren werknemers minder te laten reizen, bijvoorbeeld door thuiswerk te bevorderen. Verder kan de gemeente samen met grote bedrijven of instellingen in de (binnen)stad zoeken naar alternatieve vormen van snel woon-werkverkeer, bijvoorbeeld door het belonen van het met elkaar meerijden en het bevorderen van maatwerk in gratis, frequente pendeldiensten tussen P+R parkeerplaatsen buiten de stad en de werklocatie. Die P+R plaatsen worden nabij ringwegen rondom de stad en bij treinstations voorzien. Het aantal wordt opgevoerd en het toezicht verbeterd. De frequentie van het openbaar vervoer van die parkeerplaatsen naar de binnenstad behoort in drukke periodes relatief hoog te zijn. Parkeergelden worden afgeschaft voor periodes van de dag die autoluw zijn en waar mogelijk voor de eerste 10 minuten ten behoeve van korte stops, maar verhoogd voor tijden en regio's die autoluw moeten worden. De gemeente bevordert ook het delen van een auto.

Het stadsinfarct wordt bestreden door de stad alleen nog maar open te stellen voor milieuvriendelijke, geluidsarme kleine vrachtwagens die pendelritten onderhouden tussen distributiecentra buiten de stad en het stadshart.

De Partij voor de Dieren vindt dat het gebruik van de fiets nog veel te weinig wordt gestimuleerd. Fietsen kost veel minder dieren het leven dan gemotoriseerd verkeer en is belangrijk voor het milieu, de volksgezondheid en de leefbaarheid in de stad. Om het potentieel aan fietskilometers ten volle te benutten zal de Partij voor de Dieren zich mede inzetten voor een hoogwaardige fietsinfrastructuur. Een voorbeeld is de fietsstraat in Heerhugowaard. Uitgangspunten hierbij zijn: (a) een goede verbinding met de gemeentekernen onderling en die van aangrenzende gemeenten, (b) sociale veiligheid, (c) voorrang voor fietsers bij verkeerslichten en (d) goed onderhouden fietspaden. Fietsers dienen wat de verkeerslichten betreft in de binnenstad en het spitsuur prioriteit op het gangbare autoverkeer te hebben.

De uitgroei van de stad en haar buitenwijken maakt dat de binnenstad op grote afstand komt te liggen of minder gemakkelijk bereikbaar wordt. Dat kan een drempel zijn, niet

alleen voor potentiële fietsers, maar ook voor minder valide bewoners of bewoners van omringende dorpen die de stad willen bezoeken. Het openbaar vervoer zal dan ook veel meer mogelijkheden moeten bieden voor het meevervoeren van fietsen of hulpmiddelen voor gehandicapten, vooral vanaf de buitenwijken en omliggende dorpen naar het centrum. Verder zullen er extra en goed beveiligde, gratis fietsenstallingen moeten komen, zodat de voetpaden toegankelijk blijven en diefstal wordt tegengegaan. Alle fietsen moeten ook gratis gechipt en geregistreerd worden en speciale toezichthouders gaan diefstal tegen en scannen fietsen om zo gestolen fietsen op te sporen.

Maatregelen

- 9.1 Conventionele dieselbussen worden vervangen door hybride dieselbussen.
- 9.2 Openbaar vervoer wordt bijna gratis en beter toegerust voor het vervoeren van grotere volumes, fietsen en hulpmiddelen voor minder valide mensen. Er is altijd een toezichthouder.
- 9.3 Er komt een hoogwaardige fietsinfrastructuur.
- 9.4 Het openbaar vervoer krijgt samen met fietsers prioriteit bij verkeerslichten boven auto's en de frequentie van het vervoer wordt verhoogd met name bij P+R parkeerplaatsen op drukke periodes van de dag.
- 9.5 Er komen meer gratis P+R plaatsen aan de ringweg en bij het station. Er worden speciale pendeldiensten geregeld met grote bedrijven en instellingen in de binnenstad.
- 9.6 De gemeente bevordert het gezamenlijk delen van vervoersmiddelen.
- 9.7 Parkeergelden worden afgeschaft in autoluwe periodes en locaties, en verhoogd wanneer die autoluwer moeten worden.
- 9.8 Er komen extra en goed beveiligde fietsenstallingen, chippen van fietsen is gratis en er komen speciale toezichthouders tegen fietsendiefstal.
- 9.9 Er komen strenge controles op de uitstoot van uitlaatgassen, overtreding van de geluidsnorm en de snelheid van bromfietsen binnen de bebouwde kom. In overleg met de plaatselijke politie worden maatregelen vastgesteld.

10. Sociaal en duurzaam leven met individuele vrijheden en verantwoordelijkheden

De Partij voor de Dieren hecht veel belang aan de individuele vrijheid van burgers, maar deze mag geen inbreuk maken op de vrijheid en het welzijn van andere levende wezens. Mensen hebben de vrijheid om te leven volgens hun eigen culturele gewoonten voor zover deze niet strijdig zijn met de wet en de vrijheden van anderen. De Partij voor de Dieren gaat ervan uit dat mensen niet alleen rechten hebben, maar ook plichten jegens elkaar en de samenleving. Mensen hebben recht op een veilige omgeving. Omgekeerd mag van hen verwacht worden dat zij zelf hier ook aandacht voor hebben en waar mogelijk zich actief opstellen om de veiligheid te bevorderen. Initiatieven die tot doel hebben de sociale cohesie te bevorderen dienen gestimuleerd en waar noodzakelijk gesubsidieerd te worden. Immigranten worden geacht zichzelf de taal en noodzakelijke sociale vaardigheden eigen te maken om in de Nederlandse samenleving te kunnen functioneren; de gemeente ziet er op toe dat dit gebeurt en is hierbij behulpzaam. Wie integratie weigert, plaatst zichzelf buiten de lokale samenleving en dient de consequenties hiervan duidelijk te voelen, bijvoorbeeld via het korten op uitkeringen.

De gemeente dient alert te reageren op en zonodig onderzoek te doen naar aantasting van burgerrechten en mensenrechten, met name als het gaat om kindermishandeling, seksueel misbruik, mensenhandel, de positie van vrouwen (inclusief van hen die als bruid vanuit het buitenland naar Nederland zijn gegaan) en de behandeling van homo's. De gemeente dient actief voor deze rechten op te komen, een meldpost ook ten behoeve van anonieme meldingen in te richten en middelen in te zetten die voorspellend kunnen zijn voor inbreuk op de genoemde rechten. Dat betekent dat bijvoorbeeld ziekenhuizen en artsen, maar ook dierenartsen worden gestimuleerd om vermoedens van mishandelen te melden. Kindermishandeling, seksueel misbruik, discriminatie en eerwraak dienen actief bestreden te worden.

Het ouderenbeleid is er op gericht om vereenzaming tegen te gaan en mensen zolang mogelijk zelfstandig in onze samenleving te laten functioneren. De gemeente is behulpzaam om dat mogelijk te maken en past hierbij maatwerk toe, te denken valt aan het stimuleren van meergeneratiewonen, subsidies voor aanpassingen in de woning of het contracteren van integer opererende eenmansbedrijven in de wijk, die diensten verlenen als verlichting voor de mantelzorg (boodschappen doen, schoonmaken, gezelschapsdieren uitlaten, aanpassingen aan de woning maken). De ondersteuning van dergelijke particuliere dienstverlening kan bovendien de werkgelegenheid en de sociale cohesie in de wijk bevorderen. Naast directe voorlichting aan ouderen, wordt een lijst in de gemeentegids opgenomen van wooncentra voor ouderen waar huisdieren worden toegelaten.

Scholing en onderwijs vormen de economische en intellectuele basis van een samenleving die zorgvuldig met het leven, de natuur en het milieu omgaat. Beide moeten zowel voor kinderen als voor volwassenen in hoge mate toegankelijk zijn en specifiek gestimuleerd worden bij groepen die een achterstand hebben in te halen op het gebied van ethiek en duurzaamheid. Ethiek, gezondheid, EHBO, voeding, natuur, dierenwelzijn, milieu en sociale vaardigheden moeten een essentieel onderdeel worden van natuuronderwijs, biologie- en maatschappijlessen. Bewustwording speelt naast kennis een centrale rol. Zo is in de gemeente Heumen een succesvol plan ingevoerd,

waarbij verenigingen zwerfvuil inzamelen; de stimulans is een vergoeding, maar het gaat om de bewustwording. Een buurtvereniging, school of straat zou daar ook voor in aanmerking kunnen komen. Het gezamenlijk en op duurzame wijze produceren van voedsel in volks- of schooltuinen dient te worden gestimuleerd zowel in financiële zin, als bij het verschaffen van ruimte.

Kinderen dienen veilige, groene speelvelden in hun buurt te hebben, waar regelmatig als buurtproject activiteiten worden georganiseerd die de saamhorigheid en het plezier in de wijk bevorderen. Daar waar mogelijk dienen avonturen- en bouwspeelplaatsen gerealiseerd te worden, vergelijkbaar met Jeugdland Hoofddorp, maar dan op een kleine schaal. Er dienen ook jongerencentra te zijn of vergelijkbare samschoolgelegenheden, zoals de Chill bus van de stichting Meerwaarde. De genoemde activiteiten, gelegenheden en centra kunnen ook instrumenteel zijn voor het herkennen van kinderen die problemen ervaren en het organiseren van zorg hiervoor.

Mensen die om uiteenlopende redenen niet goed kunnen functioneren in de maatschappij hebben recht op zorg en aandacht. Het dient geaccepteerd te worden dat het stramien van de moderne maatschappij voor velen niet op te brengen valt. Daarom is voldoende professionele maatschappelijk zorg en verzorging nodig, waarin het principe dient te zijn dat de mensen in hun waarde worden gelaten. In geval er sprake is van overlast dient de overlast en niet de mens bestreden te worden. Verslaafden behoren een plaats te hebben waar ze in rust, maar wel onder toezicht drugs kunnen nemen, zodat overlast tegengegaan wordt, de mogelijkheid ontstaat om contact te krijgen en hulpverlening te bieden.

Koffieshops dienen net als slijterijen te worden getolereerd, maar niet in de nabijheid van scholen. De verkoop van alcohol of softdrugs dient ter bescherming van de jongeren te worden beperkt tot personen boven de 16, respectievelijk 18 jaar en tot lokale inwoners, maar de gemeente organiseert dat ter plekke over de gevolgen van het gebruik en van mogelijke verslaving wordt voorgelicht.

In algemene zin dient er respectvol en snel te worden gereageerd op klachten van burgers over de gemeente. Vrijheid van meningsuiting en het recht op demonstreren (mits acceptabel voor de openbare orde en veiligheid) moeten worden gewaarborgd.

Maatregelen

- 10.1 Gemeenten dienen er zorg voor te dragen dat stadsbuurten, dorpen en het platteland in het algemeen leefbaar worden gehouden en gerevitaliseerd.
- 10.2 De gemeente ziet erop toe en ondersteunt dat immigranten zichzelf de taal en noodzakelijke sociale vaardigheden eigen maken.
- 10.3 De gemeente draagt er zorg voor dat bij de bestrijding van criminaliteit meer prioriteit gegeven wordt aan het opsporen van daders van mishandeling, misbruik, mensenhandel, gedwongen prostitutie, intimidatie en discriminatie, en diefstallen en braak dan bijvoorbeeld aan parkeerovertradingen.
- 10.4 De gemeente werkt er hard aan mee dat de handel in wapens opgespoord en tegengegaan wordt en is actief in voorlichting tegen enige vorm van wapenbezit.
- 10.5 De gemeente wendt haar invloed op de invulling van scholing en onderwijs aan, opdat ethiek, gezondheid, EHBO, voeding, natuur, dierenwelzijn, milieu en sociale vaardigheden essentiële onderdelen worden van natuuronderwijs, biologie- en maatschappijlessen.

- 10.6 De gemeente dient actief voor mensen- en burgerrechten op te komen en ten behoeve hiervan een meldpost ook ten behoeve van anonieme meldingen in te richten. In het bijzonder stimuleert de gemeente ondermeer ziekenhuizen en artsen, maar ook dierenartsen om vermoedens van mishandelen te melden.
- 10.7 De gemeente is behulpzaam om mensen zolang mogelijk zelfstandig in onze samenleving te laten functioneren en verleent onder meer subsidies voor aanpassingen in de woning of contracteert dienstverlenende eenmansbedrijven in de wijk.
- 10.8 De gemeente draagt zorg voor speelgelegenheden en jongerencentra en faciliteert buurtactiviteiten voor kinderen ten behoeve van de ontwikkeling van het kind, het plezier in de wijk en de ondersteuning van kinderen die extra zorg behoeven.
- 10.9 De gemeente draagt zorg voor voldoende professionele maatschappelijk zorg en verzorging, waarin het principe dient te zijn dat de mensen in hun waarde worden gelaten. In geval er sprake is van overlast dient de overlast en niet de mens bestreden te worden, dit geldt ook voor daklozen en verslaafden.
- 10.10 Koffieshops dienen net als slijterijen te worden getolereerd. De verkoop van alcohol of softdrugs dient tot lokale inwoners ouder dan 16, respectievelijk 18 jaar te worden beperkt en gepaard te gaan met voorlichting over de gevolgen van het gebruik en de mogelijke verslaving.

Conclusie

De wereld kent grote problemen op het gebied van omgang met elkaar, financiën, voedsel, biodiversiteit, zoetwater, dierziekten, klimaat, energie en grondstoffen. Deze bedreigen het welzijn van mens en dier, onze leefomgeving en de welvaart. In dit programma pleiten wij voor een andere, duurzame toekomst. Daar geloven wij in! In de gemeenten zijn problemen minder complex dan op wereldschaal. Daardoor zijn ze ook gemakkelijker op te lossen. Als dat gebeurt, vormt dit een positieve kracht en een uitstraling naar landelijk en mondiaal nivo. Zaken zullen dan ten goede keren. De Partij voor de Dieren wil de wereld verbeteren. Om te beginnen in uw gemeente.